

Lagrådsremiss

Jämlika regler om föräldraskap i internationella situationer

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 10 februari 2022

Morgan Johansson

Erik Tiber
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Regeringen föreslår – med utgångspunkt i barnets bästa – jämlika, inkluderande och ändamålsenliga regler om föräldraskap i internationella situationer.

Det är angeläget att reglerna om föräldraskap utvecklas i takt med samhället i övrigt och är anpassade till olika sätt att få barn och bilda familj. Varje barn ska ha en trygg familjesituation och få växa upp i ett samhälle som inte gör skillnad på personer beroende på kön eller på olika familjekonstellationer. Reglerna ska inte bara fungera för olika familjer som bildas i Sverige, utan även för olika familjer som kommer hit från andra länder.

Regeringen föreslår att det ska införas en ny föräldraskapspresumtion i internationella situationer. Enligt presumtionen ska en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor på vissa villkor automatiskt anses som barnets förälder i Sverige. Det gäller i första hand om föräldraskapet följer av lagen i det land där barnet vid födelsen fick sin hemvist.

Dessutom föreslår regeringen att utländska domstolsavgöranden om och fastställelser av föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor under vissa förutsättningar ska erkännas i Sverige.

Regeringen föreslår också flera andra internationellt privat- och processrättsliga regler om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

Förslagen innebär att fler barn kommer att ha två rättsliga föräldrar i Sverige. De leder också till ökad jämlikhet mellan föräldrar i samkönade respektive olikkönade relationer.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2022.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden	11
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område	14
3	Ärendet och dess beredning	16
4	Kort om föräldraskap i Sverige	16
4.1	Svenska nationella regler	16
4.2	Svenska internationellt privat- och processrättsliga regler	17
5	Nya internationellt privat- och processrättsliga regler om föräldraskap	18
5.1	Föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor	18
5.2	En ny föräldraskapspresumtion och regler om tillämplig lag	26
5.3	Svensk domstols behörighet och konkurrerande förfaranden	32
5.4	Erkännande av utländska domstolsavgöranden	34
5.5	Erkännande av utländska fastställelser genom bekräftelse	36
5.6	Föräldraskap i nordiska situationer	38
6	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	41
7	Konsekvenser av förslagen	43
8	Författningskommentar	45
8.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor	45
8.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden	55
8.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område	59
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet (SOU 2021:56)	61
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	66
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	78

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor,
2. lag om ändring i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden,
3. lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor¹

dels att 6 a och 10 b §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 6 a § ska utgå,

dels att rubriken till lagen samt 1, 3, 4, 5, 6–8, 10, 10 a och 12 §§ och rubrikerna närmast före 3 och 7 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 2 § ska lyda ”Föräldraskap omedelbart på grund av lag”,

dels att det ska införas en ny paragraf, 2 a §, och närmast före 10 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Lag om internationella faderskapsfrågor

Lag om föräldraskap i internationella situationer

Denna lag gäller frågor om *faderskap* till barn i internationella förhållanden.

I lagen finns också bestämmelser om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken i internationella förhållanden.

I förhållande till Danmark, Finland, Island och Norge gäller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska *faderskapsavgöranden* i stället för 7–10 b §§.

1 §²

Denna lag gäller frågor om *föräldraskap* till barn i internationella situationer.

I förhållande till Danmark, Finland, Island och Norge gäller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska *föräldraskapsavgöranden* i stället för 7–10 a §§ och 12 § andra stycket.

2 a §

En kvinna som är eller har varit gift med ett barns mor ska anses som

¹ Senaste lydelse av

6 a § 2005:444

10 b § 2018:1280

rubriken närmast före 6 a § 2005:444.

² Senaste lydelse 2018:1280. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

barnets förälder, då det följer av lagen i den stat där barnet vid födelsen fick sin hemvist, eller om inte någon kvinna utöver modern ska anses som barnets förälder enligt den lagen, då det följer av lagen i en stat där barnet vid födelsen blev medborgare. Om barnet vid födelsen fick sin hemvist i Sverige, ska frågan dock alltid bedömas enligt svensk lag.

Fastställelse och hävande av faderskap

Fastställelse och hävande av föräldraskap

3 §³

Ett faderskap kan fastställas genom bekräftelse av faderskapet under medverkan av en svensk socialnämnd, om nämnden är skyldig att utreda faderskapet enligt 2 kap. 1 eller 9 § föräldrabalken.

Ett faderskap, *eller ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor*, kan fastställas genom bekräftelse av faderskapet *eller föräldraskapet* under medverkan av en svensk socialnämnd, om nämnden är skyldig att utreda faderskapet *eller föräldraskapet* enligt 2 kap. 1, 8 a eller 9 § föräldrabalken.

I fråga om fastställelse *av faderskap* enligt första stycket tillämpas svensk lag.

I fråga om fastställelse enligt första stycket tillämpas svensk lag.

Har bekräftelsen lämnats utomlands, skall den även om detta inte följer av andra stycket anses giltig till formen, *om* den uppfyller formföreskrifterna *i den främmande statens lag*.

Om bekräftelsen har lämnats utomlands, ska den även om detta inte följer av andra stycket anses giltig till formen, *ifall* den uppfyller formföreskrifterna *i lagen i den stat där bekräftelsen lämnades*.

4 §⁴

Mål om faderskap får tas upp av svensk domstol om

Mål om faderskap *eller om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor* får tas upp av svensk domstol om

1. barnet har sin hemvist i Sverige,
2. talan förs mot en man som har sin hemvist i Sverige eller mot flera män som alla har sin hemvist här, eller

2. talan förs mot en man *eller kvinna* som har sin hemvist i Sverige eller mot flera män *eller kvinnor* som alla har sin hemvist här, eller

³ Senaste lydelse 1990:1528.

⁴ Senaste lydelse 2018:1280.

3. det i andra fall med hänsyn till barnets, moderns *eller* mannens anknytning till Sverige finns särskilda skäl att målet prövas här i landet.

3. det i andra fall med hänsyn till barnets, moderns, mannens *eller kvinnans* anknytning till Sverige finns särskilda skäl att målet prövas här i landet.

Om det sedan talan har väckts inträffar en ändring av de omständigheter som grundar svensk domstols behörighet enligt första stycket, upphör inte domstolens behörighet.

I 5 a § finns ytterligare en bestämmelse om svensk domstols behörighet.

5 §⁵

En talan vid svensk domstol om fastställande av faderskap eller *om hävande av ett faderskap som gäller enligt 2 §* ska prövas enligt lagen i den stat där barnet har sin hemvist när målet avgörs i första instans.

En talan vid svensk domstol om fastställande av *ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor* ska prövas enligt lagen i den stat där barnet har sin hemvist när målet avgörs i första instans. *Detsamma gäller en talan vid svensk domstol om hävande av ett faderskap eller ett föräldraskap som gäller enligt 2 respektive 2 a §.*

En talan om fastställande av faderskap för ett barn som har sin hemvist utomlands ska dock alltid prövas enligt svensk lag om

1. fastställelsen avser en man som har sin hemvist i Sverige,

2. det påstås att barnet har tillkommit med mannens spermier, och

3. barnet i hemvistlandet inte har några andra rättsliga föräldrar än mannen och hans make, registrerade partner eller sambo.

Frågan om huruvida ett faderskap som gäller enligt 2 § ska anses hävt genom en fastställelse av att *en annan man* är barnets far bedöms enligt samma lag som har tillämpats vid fastställelsen.

Frågan om huruvida ett faderskap som gäller enligt 2 § *eller ett föräldraskap som gäller enligt 2 a §* ska anses hävt genom en fastställelse av att *någon annan* är barnets far *eller förälder* bedöms enligt samma lag som har tillämpats vid fastställelsen.

6 §⁶

Har ett faderskap fastställts genom bekräftelse, *skall* en talan vid svensk domstol om ogiltigförklaring av bekräftelsen prövas enligt den eller de lagar som bestämmer fastställelsens giltighet här i landet. En ogiltigförklaring får dock alltid meddelas med stöd av svensk lag, om talan grundas på att den som har

Om ett faderskap *eller ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor* har fastställts genom en bekräftelse, *ska* en talan vid svensk domstol om ogiltigförklaring av bekräftelsen prövas enligt den eller de lagar som bestämmer fastställelsens giltighet här i landet. En

⁵ Senaste lydelse 2018:1280.

⁶ Senaste lydelse 1990:1528.

lämnat bekräftelsen inte är far barnet.

ogiltigförklaring av en bekräftelse av ett faderskap får dock alltid meddelas med stöd av svensk lag, om talan grundas på att den som har lämnat bekräftelsen inte är far till barnet.

Giltigheten av utländska faderskapsavgöranden m. m.

Giltigheten av utländska avgöranden och fastställelser

7 §

Ett avgörande av en utländsk domstol som innebär att ett faderskap har fastställts eller hävts och som har vunnit laga kraft gäller i Sverige, om det med hänsyn till en parts hemvist eller medborgarskap eller annan anknytning fanns skälig anledning att talan prövades i den främmande staten.

Ett avgörande av en utländsk domstol som innebär att ett faderskap eller ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor har fastställts eller hävts och som har fått laga kraft gäller i Sverige, om det med hänsyn till en parts hemvist eller medborgarskap eller annan anknytning fanns skälig anledning att talan prövades i den utländska staten.

Det utländska avgörandet gäller dock inte i Sverige,

1. om svaranden, i fall där han eller hon inte har gått i svaromål, inte har fått kännedom om den väckta talan i tillräcklig tid för att kunna svara i saken eller om svaranden annars inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan i den utländska rättegången,

2. om avgörandet strider mot en svensk dom,

3. om avgörandet strider mot ett här i landet giltigt utländskt avgörande i en rättegång som började tidigare än den andra utländska rättegången,

4. om avgörandet strider mot en här i landet giltig fastställelse av faderskap i annan form än genom domstolsavgörande och den fastställelsen har skett innan den utländska rättegången började,

4. om avgörandet strider mot en här i landet giltig fastställelse genom bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, ifall fastställelsen har skett innan den utländska rättegången började,

5. om en rättegång om faderskapet pågår i Sverige, eller

5. om det här i landet pågår en rättegång om faderskapet eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, eller

6. om det utomlands pågår en rättegång om faderskapet som har börjat tidigare än den andra utländska rättegången och som kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande.

6. om det utomlands pågår en rättegång om faderskapet eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, ifall den rättegången har börjat tidigare än den andra utländska rättegången och kan antas

leda till ett här i landet giltigt avgörande.

8 §⁷

En utländsk fastställelse *av faderskap genom bekräftelse* gäller i Sverige, om den är giltig enligt lagen i den stat där barnet eller den som har lämnat *bekräftelse* hade hemvist eller i en stat där någon av dem var medborgare.

En utländsk fastställelse *genom bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor* gäller i Sverige, om den är giltig enligt lagen i den stat där barnet eller den som har lämnat *bekräftelsen* hade *sin* hemvist eller i en stat där någon av dem var medborgare.

Bekräftelsen *skall* även om det inte följer av första stycket anses giltig till formen, om den uppfyller formföreskrifterna i lagen i den stat där bekräftelsen lämnades.

Bekräftelsen *ska* även om det inte följer av första stycket anses giltig till formen, om den uppfyller formföreskrifterna i lagen i den stat där bekräftelsen lämnades.

Den utländska fastställelsen gäller dock inte i Sverige

1. om den strider mot ett här i landet giltigt avgörande i en rättegång som började innan fastställelsen skedde,

2. om den strider mot en tidigare, här i landet giltig fastställelse av faderskap *i annan form än genom domstolsavgörande,*

2. om den strider mot en tidigare, här i landet giltig fastställelse *genom bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor,*

3. om det i *Sverige* pågår en rättegång om faderskapet *som* har börjat innan fastställelsen skedde,

3. om det *här i landet* pågår en rättegång om faderskapet *eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, ifall rättegången* har börjat innan fastställelsen skedde,

4. om det utomlands pågår en rättegång om faderskapet *som* har börjat innan fastställelsen skedde och *som* kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande, eller

4. om det utomlands pågår en rättegång om faderskapet *eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, ifall rättegången* har börjat innan fastställelsen skedde och *den* kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande, eller

5. om bekräftelsen är uppenbart oriktig.

5. om bekräftelsen *avser faderskap och* är uppenbart oriktig.

Konkurrerande förfaranden

10 §

Väcks vid en svensk domstol talan om faderskapet till ett barn men pågår redan en rättegång om faderskapet utomlands, skall talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på ett avgörande i den utländska rättegången som har vunnit laga kraft, om det kan antas att detta avgörande blir giltigt här i landet. Talan får dock prövas, om det finns särskilda skäl.

Pågår den utländska rättegången i Schweiz, skall i fall som avses i 7 § lagen (1936:79) om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Schweiz den bestämmelsen i stället tillämpas.

Om det vid en svensk domstol väcks en talan om faderskapet till ett barn eller om föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor men det redan pågår en rättegång om någon av dessa frågor utomlands, ska talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på ett avgörande i den utländska rättegången som har fått laga kraft, om det kan antas att det avgörandet blir giltigt här i landet. Talan får dock prövas, om det finns särskilda skäl.

Om den utländska rättegången pågår i Schweiz, ska i fall som avses i 7 § lagen (1936:79) om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Schweiz den bestämmelsen i stället tillämpas.

10 a §⁸

Om det pågår en rättegång om faderskapet till ett barn utomlands, får en svensk socialnämnd inte godkänna en bekräftelse av faderskapet.

Om det pågår en rättegång utomlands om faderskapet till ett barn eller om föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, får en svensk socialnämnd inte godkänna en bekräftelse av faderskapet eller föräldraskapet.

12 §⁹

En bestämmelse i en utländsk lag får inte tillämpas och ett avgörande av en utländsk domstol eller en utländsk fastställelse av faderskap genom bekräftelse gäller inte i Sverige, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att tillämpa bestämmelsen eller att erkänna avgörandet eller fastställelsen.

En bestämmelse i en utländsk lag får inte tillämpas om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att tillämpa bestämmelsen.

Ett avgörande av en utländsk domstol eller en utländsk fastställ-

⁸ Senaste lydelse 2018:1280.

⁹ Senaste lydelse 1990:1528.

lelse genom bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor gäller inte i Sverige, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2022.

2. Bestämmelserna i 7, 8 och 12 §§ i den nya lydelsen tillämpas även i fråga om domstolsavgöranden som har meddelats före ikraftträdandet och fastställelser genom bekräftelse som har skett före ikraftträdandet. Om ett avgörande eller en fastställelse gällde i Sverige före ikraftträdandet, ska avgörandet eller fastställelsen gälla här även efter ikraftträdandet. Avgöranden och fastställelser som strider mot ett avgörande eller en fastställelse som gällde i Sverige före ikraftträdandet ska inte vara giltiga här.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden¹

dels att 5 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken till lagen samt 1–4 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Lag om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden

Lag om erkännande av nordiska föräldraskapsavgöranden

1 §

En *lagkraftvunnen* dom som har meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge och som avser faderskap till barn gäller även i Sverige.

En dom som har meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge och som avser faderskap till barn *eller föräldraskap till barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor* gäller även i Sverige, *om domen har fått laga kraft.*

Med dom jämställs i denna lag förlikning som har ingåtts inför domstol i Danmark.

2 §

En fastställelse av faderskap *i annan form än genom dom* gäller i Sverige, om fastställelsen har skett i Danmark, Finland, Island eller Norge.

En fastställelse *genom bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor* gäller i Sverige, om fastställelsen har skett i Danmark, Finland, Island eller Norge.

3 §

En dom eller fastställelse som avses i 1 och 2 §§ gäller dock inte i Sverige,

1. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig dom i en rättegång som påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde,

2. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig fastställelse av faderskap *i annan form än genom dom*, såvida denna

2. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig fastställelse *genom bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldra-*

¹ Senaste lydelse av 5 § 2005:441.

fastställelse skedde innan rättegången påbörjades eller innan den andra fastställelsen skedde,

3. om det här eller utomlands pågår en rättegång *angående* faderskapet som kan leda till en dom som gäller i Sverige och denna rättegång påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde,

4. om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att erkänna domen eller fastställelsen.

skap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med ett barns mor, ifall denna fastställelse skedde innan rättegången påbörjades eller innan den andra fastställelsen skedde,

3. om det här eller utomlands pågår en rättegång *om* faderskapet eller *om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, ifall denna rättegång* kan leda till en dom som gäller i Sverige och rättegången påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde, *eller*

4 §²

Väcks vid en svensk domstol talan angående faderskapet till ett barn men pågår redan en rättegång angående faderskapet i Danmark, Finland, Island eller Norge, skall talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på lagakraftvunnen dom i den utländska rättegången.

Pågår en rättegång om faderskap i Danmark, Finland, Island eller Norge, får en svensk socialnämnd inte godkänna en bekräftelse av faderskapet.

Om det vid en svensk domstol väcks en talan om faderskapet till ett barn eller om föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor men det redan pågår en rättegång om någon av dessa frågor i Danmark, Finland, Island eller Norge, ska talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på en dom som har fått laga kraft i den utländska rättegången.

Om det pågår en rättegång i Danmark, Finland, Island eller Norge om faderskapet till ett barn eller om föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, får en svensk socialnämnd inte godkänna en bekräftelse av faderskapet eller föräldraskapet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2022.

2. Bestämmelserna i 1–3 §§ i den nya lydelsen tillämpas även i fråga om domar som har meddelats före ikraftträdandet och fastställelser genom bekräftelse som har skett före ikraftträdandet. Om en dom eller en fastställelse gällde i Sverige före ikraftträdandet, ska domen eller fastställelsen

gälla här även efter ikraftträdandet. En dom eller en fastställelse som strider mot en dom eller en fastställelse som gällde i Sverige före ikraftträdandet ska inte vara giltig här.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område

Härigenom föreskrivs att 2 och 7 §§ lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Med dom *jämställes* i denna lag
1. utslag varigenom överexekutor i Finland efter lagsökning har *ålagt* någon *betalningsskyldighet*,

Med dom *jämställs* i denna lag
1. utslag varigenom överexekutor i Finland efter lagsökning har *beslutat att* någon *ska vara betalningsskyldig*,

2. finsk betalningsorder,

3. av norsk åklagarmyndighet utfärdad föreläggande av ersättningskyldighet, vilket har godkänts av den som avses med föreläggandet,

4. beslut om ersättning för rättegångskostnad i tvistemål, om dom i målet skulle omfattas av denna lag eller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska *faderskapsavgöranden*, och i brottmål, om ersättningen *skall utgå* till enskild part,

4. beslut om ersättning för rättegångskostnad i tvistemål, om dom i målet skulle omfattas av denna lag eller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska *föräldraskapsavgöranden*, och i brottmål, om ersättningen *ska betalas* till enskild part,

5. beslut om ersättning till vittne eller sakkunnig i tvistemål eller brottmål,

6. beslut om återbetalning till staten av förskott på sådan ersättning för inställelsekostnad, som har utbetalats till vittne, målsägande eller part.

Finskt lagsökningsutslag mot vilket besvär *ej* har anförts anses ha *vunnit* laga kraft, även om tiden för stämning om återvinning *ej* har gått ut.

Ett finskt lagsökningsutslag mot vilket besvär *inte* har anförts anses ha *fått* laga kraft, även om tiden för stämning om återvinning *inte* har gått ut.

7 §²

Denna lag tillämpas inte om något annat följer av

– de unionsrättsakter och internationella instrument som anges i 1 § lagen (2014:912) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och internationell verkställighet av vissa avgöranden eller i 1 kap. 2 § lagen (2019:234) om makars och sambors förmyndhetsförhållanden i internationella situationer, eller

– särskilda bestämmelser om erkännande och verkställighet av avgöranden och förlikningar på särskilda rättsområden.

¹ Senaste lydelse 1979:1002.

² Senaste lydelse 2019:237.

Lagen tillämpas inte heller i fråga om

1. dom eller förlikning i mål om boskillnad, legal separation, äktenskapsskillnad, återgång av äktenskap, antagande av adoptivbarn eller adoptivförhållandes hävande, omyndighetsförklaring eller dess hävande eller i mål angående bodelning eller skadestånd med anledning av legal separation, äktenskapsskillnad eller återgång av äktenskap, om det inte är fråga om verkställighet av en dom som ska gälla i Sverige enligt 22 § förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap eller enligt 3 kap. 14 § lagen (2019:234) om makars och sambors förmögenhetsförhållanden i internationella situationer,

2. dom eller förlikning som rör vårdnad om eller rätt till umgänge med barn eller överlämnande av barn i annat fall, om det inte är fråga om verkställighet enligt 6 §,

3. dom eller förlikning som rör familjerättslig underhållsskyldighet,

4. dom eller förlikning som rör faderskapet till barn,

4. dom eller förlikning som rör faderskapet till *ett* barn eller föräldraskapet till *ett* barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor,

5. dom eller förlikning som rör rätt på grund av arv eller testamente, efterlevande makes rätt, boutredning eller skifte med anledning av dödsfall eller ansvar för den dödes skulder, om inte den avlidne var medborgare i Danmark, Finland, Island, Norge eller Sverige och hade sin hemvist i någon av dessa stater,

6. dom eller förlikning som rör

a) en gäldenärs försättande i konkurs,
b) inledande av en förhandling om offentligt ackord utan konkurs,
c) andra frågor som beror av en konkursdomares eller konkursdomstols prövning, eller

d) en rättshandlings eller någon annan åtgärds ogiltighet eller återgång på grund av konkurs eller förhandling om offentligt ackord utan konkurs i något av de nordiska länderna, om det framgår av konkursbeslutet eller beslutet om offentlig ackordsförhandling att gäldenären inte hade sin hemvist i något av de nordiska länderna, eller

7. dom eller förlikning i mål som ska tas upp omedelbart av särskild domstol för handläggning av tvister som rör kollektivavtal.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2022.

3 Ärendet och dess beredning

I februari 2020 gavs en särskild utredare i uppdrag att överväga utökade möjligheter att göra utländska föräldraskap gällande i Sverige. Syftet var att åstadkomma en mer ändamålsenlig, jämlik och modern reglering om föräldraskap i internationella förhållanden.

Utredningen Utökade möjligheter att göra utländska föräldraskap gällande i Sverige överlämnade i juni 2021 betänkandet Nya regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU 2021:56). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1* och betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (Ju2021/02514).

I lagrådsremissen behandlas vissa av förslagen i betänkandet. Förslagen i övrigt bereds vidare i Regeringskansliet.

Överläggningar har hållits med företrädare för berörda departement i övriga nordiska länder med anledning av de ändringar som föreslås av de nordiska reglerna.

4 Kort om föräldraskap i Sverige

4.1 Svenska nationella regler

Det finns tre typer av rättsliga föräldrar: mor, far och förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. Det handlar i det sistnämnda fallet om ett föräldraskap för en kvinna i en samkönad relation som inte har fött barnet. Föräldrabalkens regler om vem som är att anse som förälder skiljer sig åt på flera sätt, bl.a. beroende på vilken typ av föräldraskap det rör sig om och hur barnet har kommit till.

För moderskap finns det nästan inga regler i föräldrabalken. Rättslig status som förälder följer i stället av de oskrivna principerna ”mater semper certa est” (det är alltid säkert vem som är mor) och ”mater est quam gestatio demonstrat” (modern är den som födandet visar). När befruktning utanför kroppen med donerade ägg blev tillåtet 2003, ansågs det att principerna fortsatt skulle gälla (prop. 2001/02:89). För en kvinna som efter äggdonation föder ett barn reglerades detta då uttryckligen i föräldrabalken (1 kap. 7 §).

För faderskap finns ett flertal regler i föräldrabalken. Om modern är gift vid barnets födelse, ska maken automatiskt anses vara barnets far (faderskapspresumtionen, 1 kap. 1 §). Presumtionen gäller även när barnet tillkommit genom assisterad befruktning. Om modern inte är gift, fastställs faderskapet genom bekräftelse eller dom (1 kap. 3 § första stycket). När barnet har tillkommit genom samlag ska den genetiska fadern fastställas som barnets far (1 kap. 4 och 5 §§). När barnet har tillkommit genom assisterad befruktning med samtycke av moderns make eller sambo ska den som har lämnat samtycket anses som barnets far (1 kap. 8 § första stycket). När behandlingen har utförts med spermier från en annan man än

maken eller sambon gäller dock detta endast under förutsättning att behandlingen har utförts inom svensk hälso- eller sjukvård eller vid en behörig inrättning i utlandet, och barnet har rätt till information om spermiedonatorn (1 kap. 8 § andra stycket). Om behandlingen har utförts på annat sätt – t.ex. om det rör sig om s.k. heminsemination – ska faderskap i stället fastställas för donatorn. I en sådan situation kan ett gemensamt föräldraskap för moderns partner åstadkommas genom adoption (se prop. 2004/05:137 s. 44).

Den 1 januari 2022 infördes en föräldraskapspresumtion (se 1 kap. 9 § första stycket föräldrabalken). Den innebär att en kvinna som är gift med eller registrerad partner till den kvinna som föder barnet automatiskt ska anses som barnets förälder. Ett föräldraskap ska också presumeras om maken eller den registrerade partnern avlider innan barnet föds, om barnet föds inom sådan tid efter dödsfallet att barnet kan ha tillkommit dessförinnan. Innebörden av föräldraskapspresumtionen är att föräldraskapet följer av lag och inte behöver fastställas genom en bekräftelse eller en dom.

Förutsättningarna för att fastställa föräldraskapet genom en bekräftelse eller en dom anges i 1 kap. 9 § andra och tredje styckena föräldrabalken. Om modern har genomgått en insemination eller befruktning utanför kroppen med samtycke av en kvinna som var moderns make, registrerade partner eller sambo och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har tillkommit genom behandlingen, ska den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder. Detta gäller också om behandlingen har utförts vid en behörig inrättning i utlandet och barnet har rätt att ta del av uppgifter om spermiedonatorn.

I föräldrabalken finns vidare regler om socialnämndens medverkan vid fastställande av faderskap och föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken (2 kap.) och om rättegången i bl.a. mål om fastställande eller hävande av faderskap (3 kap.).

4.2 Svenska internationellt privat- och processrättsliga regler

För att utländska domstolsavgöranden om föräldraskap och utländska fastställelser genom bekräftelse av föräldraskap ska erkännas i Sverige krävs som utgångspunkt stöd i svensk lag (se bl.a. rättsfallen NJA 1974 s. 324 och NJA 2019 s. 504). En väsentlig avvikelse från denna utgångspunkt är att en kvinna som har fött ett barn utomlands utan särskilt lagstöd kan anses som mor till barnet i Sverige (se prop. 2017/18:155 s. 42). Under förutsättning att svensk domstol har domsrätt är det också möjligt att föra en fastställelse talan om moderskapet enligt 13 kap. 2 § rättegångsbalken, om det råder ovisshet om rättsförhållandet och denna ovisshet leder till förfång för käranden (se rättsfallet NJA 2007 s. 684).

Det finns internationellt privat- och processrättsliga regler om faderskap i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor (1985 års lag). Reglerna innebär en möjlighet att rättsligt bli betraktad som far direkt på grund av en lag (faderskapspresumtion i internationella förhållanden). Det finns också regler om svensk domstols behörighet i mål om faderskap och

regler om konkurrerande förfaranden. I lagen finns dessutom regler om tillämplig lag när en talan förs vid svensk domstol om fastställande eller hävande av faderskap. Vidare innehåller lagen regler om erkännande av dels utländska domstolsavgöranden om faderskap, dels utländska fastställelser genom bekräftelse av faderskap. Vissa av bestämmelserna i 1985 års lag gäller även för föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken (se nuvarande 6 a och 10 b §§).

I lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden (1979 års lag) finns det regler om erkännande av dels nordiska domstolsavgöranden om faderskap, dels nordiska fastställelser genom bekräftelse av faderskap. Lagen innehåller också regler om konkurrerande förfaranden. Lagens regler gäller i stället för reglerna i 1985 års lag (se nuvarande 1 § tredje stycket i 1985 års lag). Vissa av bestämmelserna i 1979 års lag gäller även för föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken (se nuvarande 5 §).

Regler om konkurrerande förfaranden när en rättegång pågår i Schweiz och om erkännande av domar som meddelats där finns i lagen (1936:79) om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Schweiz.

5 Nya internationellt privat- och processrättsliga regler om föräldraskap

5.1 Föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor

Regeringens förslag: Det ska införas nya internationellt privat- och processrättsliga regler om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Reglerna ska införas i lagen om internationella faderskapsfrågor och i lagen om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden. Lagarna ska samtidigt byta namn till lagen om föräldraskap i internationella situationer respektive lagen om erkännande av nordiska föräldraskapsavgöranden.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att lagen om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden ska ges en annan titel.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag eller invänder inte mot det. *Familjerättssocionomernas Riksförening* menar att förslagen kan komma att påverka barnets rätt att känna till sitt genetiska ursprung. *Organisationen för vuxna adopterade och fosterbarn* anser att barnet måste garanteras kunskap om sitt genetiska ursprung. *Barnombudsmannen* efterlyser ett fördjupat resonemang om barnets rätt till sitt ursprung och efterfrågar utvecklade resonemang om hur förslagen förhåller sig till barnkonventionen och på vilket sätt förslagen är till barnets bästa. Man pekar också på ett allmänt plan på behovet av att barn involveras i lagstiftningsprocessen. *Statens medicinsk-etiska råd* anser att barnperspektivet tydligare bör lyftas fram. *Riksförbundet för homosexuel-*

las, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL), Rättighetscentrum Norrbotten samt Antidiskrimineringsbyråerna i Uppsala och Stockholm Syd anför att det är positivt att föräldraskap föreslås kunna göras gällande i Sverige även om barnet tillkommit med anonym donator eller genom heminsemination i utlandet. De anser att det är oklart vad som ska gälla vid en flytt till Sverige i fråga om ett utländskt föräldraskap för en kvinna som inte har haft någon relation till barnets mor. Dessutom efterfrågar de – liksom *Linköpings universitet*, *Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)* och Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Syd – att situationen för transpersoner klarläggs. Flera remissinstanser efterfrågar könsneutrala lagförslag. *Nacka tingsrätt* och RFSU är positiva till att 1985 års lag föreslås få ett nytt namn. RFSU anser att även 1979 års lag bör få ett namn som jämställer alla föräldraskap i lagen. RFSL, RFSU och Antidiskrimineringsbyrån i Uppsala saknar besked om hur familjer med fler än två föräldrar ska behandlas. *Uppsala universitet* och Statens medicinsk-etiska råd förespråkar att det görs en övergripande översyn av den rättsliga regleringen av föräldraskap. Universitetet understryker att begreppen förälder och föräldraskap inte bara bör förbehållas vissa kvinnor.

Skälen för regeringens förslag

Nya inkluderande regler om föräldraskap i internationella situationer ...

Föräldraskapet har stor betydelse för barn och föräldrar. Utöver det familjeband som föräldraskapet knyter mellan barn och förälder är olika rättigheter och skyldigheter knutna till det rättsliga föräldraskapet. Det gäller bl.a. barnets och förälderns rätt till arv och förälderns skyldighet att betala underhåll till barnet. Även regler avseende vårdnaden om barnet och avseende vissa socialförsäkringsförmåner knyter an till det rättsliga föräldraskapet. Föräldraskapet ger i det vardagliga livet en möjlighet att företräda barnet i kontakter med myndigheter och skola. Föräldraskapets betydelse återspeglas även i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) och FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), som båda gäller som lag i Sverige. Enligt Europakonventionen har var och en rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv. Barnkonventionen tillerkänner barnet olika rättigheter, bl.a. rätten att inte diskrimineras. Enligt barnkonventionen ska vid alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

I EU:s rättighetsstadga anges – utöver att var och en har rätt till respekt för sitt privatliv och familjeliv – att rätten att bilda familj ska garanteras enligt de nationella lagar som reglerar utövandet av dessa rättigheter. Dessutom ska, enligt stadgan, skyddet av familjen på det rättsliga, ekonomiska och sociala planet säkerställas. EU-domstolen har dock uttalat att EU-rätten inte innebär att den medlemsstat där barnet är medborgare i sin nationella lagstiftning måste föreskriva att två personer av samma kön kan vara föräldrar eller att den, för andra ändamål än utövandet av de rättigheter som barnet har enligt unionsrätten, måste erkänna föräldrabarnförhållandet (se dom den 14 december 2021 i mål C-490/20, V.M.A. mot Stolichna obshtina, rayon "Pancharevo", ECLI:EU:C:2021:1008, p. 57).

Kommissionen har förklarat att man 2022 avser att föreslå en rättsakt om ömsesidigt erkännande av föräldraskap i EU. Initiativet nämns i kommissionens meddelande den 24 mars 2021 om EU:s strategi för barnets rättigheter, COM (2021) 142.

De huvudsakliga svenska lagarna med internationellt privat- och processrättsliga bestämmelser på området trädde i kraft 1979 och 1985. Lagarna gällde då endast faderskap i nordiska respektive internationella situationer och hade sin utgångspunkt i att den genetiske fadern rättsligt skulle få status som far. Sedan 2005 finns det i föräldrabalken regler om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i en samkönad relation mellan två kvinnor (se nuvarande 1 kap. 9 § andra stycket föräldrabalken). När dessa regler infördes, gjordes ändringar i 1979 och 1985 års lagar som tar sikte på fastställelse av sådana föräldraskap när det finns en anknytning till utlandet (se prop. 2004/05:137 s. 47–49). Fastställelse av föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken i internationella förhållanden regleras särskilt i nyssnämnda lagar och i praktiken som ett undantag till reglerna om faderskap. Eftersom det knappt förekom några motsvarande föräldraskap i utlandet, fanns det inte något behov av att införa svenska internationellt privat- och processrättsliga regler om sådana föräldraskap. I dag är situationen en annan. Samtliga nordiska länder har regler som gör det möjligt för en kvinna i en samkönad relation som inte har fött barnet att fastställas som barnets förälder. Liknande regler finns även på andra håll i världen, t.ex. i Australien, England, Nederländerna och Wales. När familjer flyttar hit från dessa länder aktualiseras också frågor om föräldraskap här.

Den 1 januari 2019 infördes nya regler om föräldraskap efter assisterad befruktning i föräldrabalken. Reformen innebar att reglerna i balken om föräldraskap efter assisterad befruktning i utlandet är desamma för olikkönade och samkönade par. Föräldraskap kan fastställas i Sverige under förutsättning att behandlingen har utförts vid en behörig inrättning och att barnet har rätt att ta del av uppgifter om spermiedonatorn (se nuvarande 1 kap. 9 § andra stycket föräldrabalken och prop. 2017/18:155). En allmän förutsättning för reglernas tillämpning är givetvis att svensk rätt ska tillämpas vid fastställande av föräldraskapet. I 1 kap. 9 § första stycket föräldrabalken infördes den 1 januari 2022 en ny föräldraskapspresumtion som innebär att om modern vid barnets födelse är gift eller registrerad partner med en kvinna, ska kvinnan automatiskt anses som barnets förälder (se prop. 2020/21:176). Den nya presumtionen speglar den faderskapspresumtion som sedan länge finns i föräldrabalken.

Det finns i 1985 års lag en faderskapspresumtion i internationella situationer. Den innebär att en man som är eller har varit gift med barnets mor direkt på grund av lag kan anses som barnets far i Sverige. I internationella situationer finns det inte någon motsvarande föräldraskapspresumtion för en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor som leder till att kvinnan automatiskt kan anses som barnets förälder i Sverige. Inte heller kan ett utländskt domstolsavgörande om föräldraskap eller en utländsk fastställelse genom bekräftelse av föräldraskap erkännas här. Det saknas även flera andra svenska internationellt privat- och processrättsliga regler om föräldraskap för en kvinna i en samkönad relation som inte har fött barnet.

Som framgår av det föregående har det på senare tid skett flera lagändringar som syftar till att åstadkomma jämlika regler i föräldraskapet om föräldraskap. Det är angeläget att det finns regler som inte bara fungerar för familjer som bildas i Sverige, utan även för familjer som kommer hit från andra länder. Som en konsekvens av att det inte finns fullständiga svenska internationellt privat- och processrättsliga regler om föräldraskap för en kvinna i en samkönad relation som inte har fött barnet, är kvinnan i dag hänvisad till att få föräldraskapet fastställt enligt 1 kap. 9 § andra och tredje styckena i föräldraskapet eller att adoptera barnet. Detta gäller även i sådana fall då kvinnan i det andra landet i rättsligt hänseende är förälder till barnet. En fastställelse i Sverige av föräldraskapet genom bekräftelse eller genom dom enligt 1 kap. 9 § andra och tredje styckena i föräldraskapet förutsätter dock – i de situationer som det nu är fråga om – att socialnämnden eller en domstol är involverad. Det tar i de flesta fall tid att få en fastställelse till stånd. Om det inte finns förutsättningar för en fastställelse, tar ett adoptionsförfarande typiskt sett ännu längre tid.

För svenska medborgare bosatta utomlands kan det ofullständiga regelverket innebära särskilda svårigheter. För att ett föräldraskap ska kunna fastställas enligt 1 kap. 9 § i föräldraskapet krävs att barnet har sin hemvist i Sverige. En adoptionsansökan kan många gånger inte heller prövas i Sverige, när familjen saknar hemvist här. En adoptionsansökan får i sådana fall bara tas upp av svensk domstol om det med beaktande av annan anknytning till Sverige finns särskilda skäl till att saken prövas här (se 2 § lagen [2018:1289] om adoption i internationella situationer). Det lär inte heller vara möjligt att genomföra en adoption i hemvistlandet om kvinnan redan är barnets förälder i det landet. Det kan alltså uppstå situationer där barnet bara får en rättslig förälder i Sverige, vilket är till nackdel för barnet och familjen i övrigt.

Även om det i de flesta fall finns en möjlighet i svensk rätt att få föräldraskapet rättsligt bekräftat, är det i regel mer opraktiskt och tar längre tid än om det utländska föräldraskapet skulle godtas här genom att kvinnan anses som förälder enligt en föräldraskapspresumtion eller genom att ett utländskt domstolsavgörande om eller en utländsk fastställelse av föräldraskapet erkänns här. Det nuvarande regelverket kan leda till en otrygghet för familjer i samband med en flytt. Den nuvarande ordningen har dessutom väckt frågor som handlar om särbehandling och diskriminering på grund av kön och sexuell läggning.

I ljuset av den utveckling som har skett av det regelverk som avser internationella situationer finns det anledning att modernisera även den svenska internationellt privat- och processrättsliga lagstiftningen. Det bör därför införas nya regler om föräldraskapet till ett barn i internationella situationer när en kvinna är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

Förslagen innebär att lagstiftningen följer samhällsutvecklingen och anpassas till olika sätt att få barn och bilda familj. På så sätt bidrar förslagen till att lagstiftningen – med utgångspunkt i barnets bästa – blir jämlik, inkluderande och ändamålsenlig.

... som utgår från reglerna om faderskap i internationella situationer ...

Sverige ska vara ett land där människor har friheten att leva sina liv som de vill och vara den de är. Varje barn ska ha en trygg familjesituation och få växa upp i ett samhälle som inte gör skillnad på personer beroende på kön eller på olika familjekonstellationer. Det saknas anledning att i den svenska internationellt privat- och processrättsliga lagstiftningen på det familjerättsliga området göra en åtskillnad mellan faderskap och andra föräldraskap. Det finns därför anledning att vid utformningen av de nya reglerna utgå från hur motsvarande regler om faderskap är utformade.

I något avseende måste de nya reglerna om föräldraskap ges en delvis annan utformning än de faderskapsrättsliga reglerna. Det gäller vilka krav som bör ställas på relationen mellan modern och den kvinna som inte har fött barnet för att ett föräldraskap ska kunna prövas respektive erkännas i Sverige. Det är rimligt att reglerna utformas utifrån de förutsättningar som gäller för att bli förälder enligt föräldrabalken. Utan att uppställa ett krav på en relation skapas annars en möjlighet att kringgå nu gällande svensk rätt för att åstadkomma ett föräldraskap i Sverige som annars inte hade varit möjligt att etablera här. Möjligheterna till prövning respektive erkännande bör därför avse fall där det finns eller har funnits en relation mellan modern och den kvinna som föräldraskapet avser. Reglerna bör mot denna bakgrund avse föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor (se dock särskilt om föräldraskapspresumtionen i internationella situationer i avsnitt 5.2 som föreslås gälla i de fall kvinnan är eller har varit gift med barnets mor). Detta innebär således att de föreslagna reglerna inte kommer att hantera föräldraskap för en kvinna som inte har eller har haft någon relation till barnets mor, vilket bl.a. *RFSL*, *RFSU* och *Rättighetscentrum Norrbotten* önskar ett klagorörelse om. Ett sådant föräldraskap kan nämligen inte heller etableras genom de svenska reglerna om fastställande av föräldraskap i 1 kap. 9 § föräldrabalken eller om adoption.

Inte heller den situationen att en familj består av fler än två föräldrar bör omfattas av förslagen i lagrådsremissen, vilket de nyssnämnda remissinstanserna förordar. Syftet med förslagen är att reglera hur föräldraskap i en internationell situation ska kunna etableras i Sverige för en kvinna i en samkönad relation som inte har fött barnet. Förslagen tar sikte på hur föräldraskap som i dag kan fastställas enligt svensk materiell rätt ska kunna göras gällande här. Avsikten är inte att alla typer av utländska föräldraskap som kan tänkas förekomma ska kunna etableras här. Det kan dock konstateras att ingen medlemsstat i EU i dag erkänner fler än två föräldrar. Om de föreslagna reglerna i någon undantagssituation skulle kunna få till följd att fler än två personer blir föräldrar till ett barn, får det bli en fråga för rättstillämpningen att ta ställning till om en utländsk lag inte ska tillämpas, eller ett utländskt avgörande eller en utländsk fastställelse genom bekräftelse vägras, med hänvisning till reglerna om s.k. ordre public. Det kan i sammanhanget noteras att regeringen har tillsatt en utredning som bl.a. ska överväga den angränsande frågan om huruvida det behöver vidtas åtgärder för att underlätta för familjer där fler än två vuxna tar föräldransvar (En föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla, dir. 2020:132).

En särskild fråga är om det finns anledning att uttryckligen föreskriva att de nya reglerna om vad som gäller för den som är gift även ska gälla den som är registrerad partner. I samband med att möjligheten att registrera partnerskap avskaffades i Sverige gjorde civilutskottet uttalanden i fråga om andra rättsordningars institut som liknar äktenskap enligt svensk lag och som omfattar par av samma kön. Utskottet anförde att under vilka omständigheter en viss rättslig status som har tillkommit i en annan rättsordning ska erkännas här i landet och vilka rättsverkningar den har är en fråga som – liksom i andra internationellt privaträttsliga sammanhang – lämpar sig bäst att överlämna till rättstillämpningen (se bet. 2008/09:CU19 s. 22; jfr prop. 2018/19:50 s. 36). Det innebär att regler som gäller för makar bör kunna vara till vägledning för rättstillämpningen i fråga om ett i utlandet registrerat partnerskap som liknar äktenskap. Regeringen anser därför – i likhet med utredningen – att det inte finns något behov av att särskilt föreskriva vad som gäller för den som är registrerad partner.

... och som förs in i lagar som ges könsneutrala namn

Regler om faderskap i internationella situationer finns i 1979 och 1985 års lagar. Lagarna innehåller också bestämmelser som rör fastställelser av föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken i internationella förhållanden (se 6 a och 10 b §§ i 1985 års lag och 5 § i 1979 års lag). Det är naturligt att föra in den nya regleringen i de nämnda lagarna.

Det är angeläget att lagarnas namn är överskådliga, enhetliga, könsneutrala och inkluderande. Eftersom lagarna kommer att innehålla regler om såväl faderskap som föräldraskap för kvinnor som är eller har varit gifta eller sambo med barnets mor, bör det återspeglas i lagarnas namn. Regeringen föreslår därför att 1985 års lag (lag om internationella faderskapsfrågor) ska byta namn till lag om föräldraskap i internationella situationer. I linje med detta bör – som *RFSU* för fram – även 1979 års lag (lag om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden) byta namn till lag om erkännande av nordiska föräldraskapsavgöranden. De föreslagna namnen ligger i linje med regeringens strävan att åstadkomma en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla. Namnen är anpassade för att kunna omfatta framtida moderniseringar som sker av det föräldraskapsrättsliga regelverket. I förekommande fall bör även mellanrubrikerna ges en könsneutral utformning.

Regeringens förslag innebär att inte bara lagarnas namn och mellanrubriker är könsneutrala utan även att uttrycket föräldraskap är könsneutralt, vilket *Uppsala universitet* framhåller är viktigt. En annan sak är att de nya reglerna bara kommer att ta sikte på sådana föräldraskap där en kvinna är eller har varit gift – eller sambo – med barnets mor (se särskilt om föräldraskapspresumtionen i internationella situationer i avsnitt 5.2).

Lagarna innehåller ett flertal bestämmelser om faderskap. Flera remissinstanser, bl.a. *Nacka tingsrätt*, *Linköpings universitet* samt *Antidiskrimineringsbyråerna i Uppsala* och *Stockholm Syd*, framför att faderskapsreglerna bör omarbetas så att de får en könsneutral utformning. Den frågan knyter an till hur den föräldraskapsrättsliga lagstiftningen i stort är utformad. Regeringen har, som berörs i det föregående, tillsatt en utredning om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla (dir. 2020:132). Uppdraget

syftar till att – med utgångspunkt i barnets bästa – åstadkomma en mer sammanhållen, könsneutral och jämlik reglering om föräldraskap samt regler om föräldraansvar som är anpassade till olika familjekonstellationer. Utredningen ska alltså överväga den fråga som remissinstanserna tar upp. Det finns inte anledning att i detta lagstiftningsärende, som endast avser internationella situationer, förekomma utredningens slutsatser som ska omfatta reglerna om föräldraskap i stort. Av samma skäl finns det inte heller något behov av att, som några remissinstanser är inne på, tillsätta en utredning med uppgift att göra en genomgripande översyn av den rättsliga regleringen av föräldraskap.

Flera remissinstanser lyfter frågan om vad förslagen innebär för föräldraskap där en förälder eller båda har ändrat könstillhörighet. Sedan den 1 januari 2019 finns det särskilda bestämmelser i 1 kap. föräldrabalken om sådana fall (10–14 §§). Bestämmelserna innebär bl.a. att en man som föder ett barn ska anses som far till barnet, men omfattas av det som i andra kapitel i föräldrabalken och andra författningar anges om mor och moderskap. Vidare gäller att en kvinna som bidrar med sina spermier till ett barns tillkomst, eller som har samtyckt till en assisterad befruktning av sin make eller sambo, ska anses som mor till barnet, men omfattas av det som i andra kapitel i föräldrabalken och andra författningar anges om far och faderskap. Regleringen innebär att en tillämpning av det internationellt privat- och processrättsliga regelverket kan aktualiseras när en förälder eller båda har ändrat könstillhörighet. Det behövs därför inga särskilda lagändringar som tar sikte på dessa situationer.

Enligt lagen om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Schweiz kan en familjerättslig dom som meddelats i det landet erkännas i Sverige under vissa i lagen angivna förutsättningar. En av förutsättningarna är att domen inte strider mot den lag som skulle ha tillämpats här enligt gällande internationellt privaträttsliga regler (se 1 och 4 §§). Eftersom det nu föreslås regler om tillämplig lag för vissa föräldraskapsfrågor som beroende på situation kan innebära att svensk eller utländsk lag blir tillämplig, påverkas även förutsättningarna för ett erkännande av ett schweiziskt avgörande enligt den aktuella lagen. I de flesta fall kan både den lagen och 1985 års lag åberopas till stöd för att en schweizisk dom ska erkännas här i Sverige (se prop. 1984/85:124 s. 55).

Barnets rätt till sin förälder och till att få kännedom om sitt ursprung

En självklar utgångspunkt är – som *Barnombudsmannen* och *Statens medicinsk-etiska råd* betonar – att förslagen ska vara till barnets bästa. Av artiklarna 7 och 8 i barnkonventionen följer att barn har rätt till sina föräldrar och att känna till sitt ursprung. Alla barn har rätt till den trygghet som en familj och föräldrar kan ge och det är angeläget att lagstiftningen strävar efter att tillgodose detta. En grundläggande uppgift för varje förälder är att tillvarata barnets rättigheter. För att denna uppgift ska kunna fullgöras krävs att föräldern inte förlorar sin status som rättslig förälder vid en flytt till Sverige. Att en förälder kan tvingas adoptera ett barn för att få fortsätta vara barnets rättsliga förälder – eller i ytterlighetsfallet att föräldern förlorar sin status som rättslig förälder – ligger varken i barnets, föräldrarnas eller familjens intresse.

Ett erkännande av ett utländskt avgörande eller en utländsk fastställelse genom bekräftelse innebär inte att avgörandet respektive fastställelsen omprövas materiellt. Det får till följd att ett föräldraskap som etablerats i utlandet enligt ett utländskt avgörande eller en fastställelse kan erkännas trots att det inte uppfyller de krav som ställs i svensk rätt. Det gäller t.ex. förutsättningarna att bli förälder efter en assisterad befruktning (se 1 kap. 9 § andra stycket föräldrabalken). Barnombudsmannen ställer frågan om vad ett erkännande av ett utländskt föräldraskapsavgörande eller en utländsk fastställelse skulle kunna innebära för barnets rätt att få kännedom om sitt ursprung. Ett erkännande innebär som anges ovan att ett utländskt domstolsavgörande eller en utländsk fastställelse genom bekräftelse gäller här och att svenska myndigheter accepterar avgörandet eller fastställelsen oberoende av vad som gäller enligt den svenska materiella regleringen. Många länder ställer, liksom Sverige, i sin lagstiftning upp krav på att barnet ska få kännedom om sitt ursprung. Men så är inte alltid fallet. Det innebär att det i vissa fall kan saknas uppgift om spermiedonatoren och att barnen därför inte får kunskap om sitt ursprung. De erkännanderegler som föreslås tar sikte på föräldraskap som fastställts i utlandet för barn som redan fötts. Det är då inte möjligt för svenska myndigheter att säkerställa att barnet får kunskap om sitt ursprung, vilket *Organisationen för vuxna adopterade och fosterbarn* önskar. Alternativet till att erkänna dessa föräldraskap är att frånta barnen en rättslig förälder vid en flytt till Sverige. Vid en avvägning mellan dessa intressen måste barnets rätt till sin förälder väga tyngre. Det synsättet skiljer sig inte från vad som gäller vid erkännande av ett utländskt avgörande om eller en utländsk fastställelse genom bekräftelse av faderskap, när barnet kommit till efter en spermiedonation.

Förslagen innebär också att det skulle kunna bli aktuellt för en svensk domstol att fastställa föräldraskap med tillämpning av en utländsk lag som inte innehåller något krav på att det ska finnas uppgift om spermiedonatoren. För att utländsk lag ska bli tillämplig vid domstolens prövning är det dock en förutsättning att barnet inte har sin hemvist här när målet avgörs i första instans, vilket endast undantagsvis torde vara fallet. Ett föräldraskap kan även uppkomma enligt den föreslagna föräldraskapspresumtionen då det följer direkt av en utländsk lag som inte innehåller något krav på att det ska finnas uppgift om spermiedonatoren (se avsnitt 5.2). Även om den utländska lagen inte uppfyller den svenska lagens krav, får det även i dessa fall anses vara ett sämre alternativ att kvinnan inte fastställs som förälder till barnet i Sverige. Det bör understrykas att motsvarande situationer redan i dag kan uppkomma vid bestämmande av faderskap i internationella situationer när utländsk lag ska tillämpas i domstol eller läggas till grund för bedömningen vid tillämpningen av faderskapspresumtionen.

Förslagen medför ingen möjlighet att kringgå rätten för ett barn att få kännedom om sitt ursprung när föräldrabalken tillämpas vid fastställelsen av föräldraskapet, bl.a. när barnet får sin hemvist i Sverige vid födelsen. Rätten för ett barn att känna till sitt genetiska ursprung påverkas inte av förslagen i ett sådant fall. Förslagen innebär alltså inte någon försämring av barnets rätt till kännedom om sitt ursprung, vilket *Familjerättssociomernas Riksförening* befarar.

5.2 En ny föräldraskapspresumtion och regler om tillämplig lag

Regeringens förslag: Det ska införas en legal föräldraskapspresumtion i internationella situationer för en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor. Enligt presumtionen ska kvinnan anses som barnets förälder, då det följer av lagen i den stat där barnet vid födelsen fick sin hemvist. Om inte någon kvinna utöver modern ska anses som förälder enligt den lagen, ska kvinnan anses som barnets förälder, då det följer av lagen i en stat där barnet vid födelsen blev medborgare. Om barnet vid födelsen fick sin hemvist i Sverige, ska frågan dock alltid bedömas enligt svensk lag.

En talan vid svensk domstol om fastställande av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska prövas enligt lagen i den stat där barnet har sin hemvist när målet avgörs i första instans. Detsamma ska gälla en talan vid svensk domstol om hävande av ett föräldraskap som gäller enligt presumtionen.

Frågan om huruvida ett faderskap eller ett föräldraskap som gäller enligt en faderskaps- respektive en föräldraskapspresumtion ska anses hävt genom en fastställelse av att någon annan är barnets far eller förälder bedöms enligt samma lands lag som har tillämpats vid fastställelsen.

En talan vid svensk domstol om ogiltigförklaring av en fastställelse genom en bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska prövas enligt den eller de lagar som bestämmer fastställelsens giltighet här i landet.

Om en bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor har lämnats utomlands, ska den även om detta inte följer av svensk lag anses giltig till formen, ifall den uppfyller formföreskrifterna i lagen i den stat där bekräftelsen lämnades.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag om tillämplig lag vid prövningen av frågan om huruvida ett faderskap eller ett föräldraskap som gäller enligt en faderskaps- eller föräldraskapspresumtion ska anses hävt är något mera begränsat än regeringens förslag. Utredningen lämnar inte något förslag om att en föräldraskapsbekräftelse som har lämnats utomlands under vissa förutsättningar ska kunna anses giltig till formen även om detta inte följer av svensk lag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker eller har ingen invändning mot utredningens förslag. *Uppsala universitet* anför att det från rättstillämpningssynpunkt skulle finnas fördelar med att lagtexten först anger när svensk lag är tillämplig.

Skälen för regeringens förslag

En ny föräldraskapspresumtion i internationella situationer

Ett faderskap till ett barn som har fötts i utlandet kan följa direkt på grund av lag. I 2 § första stycket i 1985 års lag finns en s.k. legal faderskapspresumtion som innebär att en man som är eller har varit gift med barnets

mor ska anses som barnets far i Sverige, då det följer av lagen i den stat där barnet vid födelsen fick hemvist. Om inte någon ska anses som barnets far enligt den lagen, ska mannen anses som barnets far, då det följer av lagen i en stat där barnet vid födelsen blev medborgare. Om barnet vid födelsen fick sin hemvist i Sverige, ska frågan dock alltid bedömas enligt svensk lag. Det innebär att det kan bli aktuellt att tillämpa föräldrabalkens faderskapspresumtion.

Det finns i internationella situationer inte någon motsvarande föräldraskapspresumtion för en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor. Ett sådant föräldraskap måste alltså fastställas genom en bekräftelse eller en dom. I föräldrabalken infördes den 1 januari 2022 en ny föräldraskapspresumtion. Den innebär att om modern vid barnets födelse är gift eller registrerad partner med en kvinna, ska kvinnan automatiskt anses som barnets förälder. Detsamma gäller om modern är änka och barnet föds inom sådan tid efter kvinnans död att barnet kan anses ha tillkommit dessförinnan (se 1 kap. 9 § första stycket).

Föräldrabalkens faderskapspresumtion bygger på tanken att den i de flesta fall anger den genetiske fadern som barnets rättsliga far. Även den internationellt privaträttsliga faderskapslagstiftningen präglas av samma synsätt (se prop. 1984/85:124 s. 26). Detta synsätt – att det ska kunna antas en genetisk koppling mellan barnet och den tilltänkta föräldern – har dock ändrats inom föräldraskapsrätten och avsaknaden av en sådan koppling har inte i sig ansetts utgöra ett skäl mot att införa en presumtion (se prop. 2020/21:176 s. 26). Det finns inte anledning att ha kvar det tidigare synsättet i just internationella situationer.

Även om det inte är särskilt många länder som – på motsvarande sätt som Sverige – har regler som innebär att någon annan än modern i ett samkönat äktenskap automatiskt anses som förälder enligt lag, är det troligt att det kommer att bli vanligare i framtiden. Det betyder att en regel som skulle innebära att ett föräldraskap till ett barn som har fötts i utlandet kan följa omedelbart på grund av lag skulle få ökad praktisk betydelse med tiden. Enligt regeringen bör det därför införas en ny föräldraskapspresumtion i internationella situationer.

För att den internationella faderskapspresumtionen ska kunna tillämpas krävs alltså att mannen är eller har varit gift med barnets mor. I linje med vad som anförs i avsnitt 5.1 bör föräldraskapspresumtionen i internationella situationer – inte minst med hänsyn till intresset av en enhetlig och jämlik reglering – ställa samma krav på relationen till modern som den motsvarande faderskapspresumtionen i internationella situationer. Det innebär att presumtionen bör gälla för en kvinna som inte har fött barnet och som är eller har varit gift med barnets mor.

Även när det gäller frågan om vilket lands lag som ska ligga till grund för om kvinnan ska anses vara förälder i Sverige, finns det anledning att utgå från vad som gäller för motsvarande regler om faderskap. Att frågan om huruvida kvinnan ska anses vara förälder här i första hand följer av lagen i det land där barnet fick sin hemvist vid födelsen (den s.k. domicilprincipen) får anses bäst överensstämma med barnets intressen. Om inte någon kvinna utöver modern ska anses som förälder enligt den lagen, bör lagen i ett land där barnet blev medborgare vid födelsen ligga till grund för om kvinnan ska anses vara förälder här. Genom att en av de utländska lagarna på detta sätt ges företräde kan det undvikas att mer än

en kvinna pekas ut som rättslig förälder till barnet vid sidan av barnets mor (jfr prop. 1984/85:124 s. 22). Det föreslås dock inte att någon av faderskaps- och föräldraskapspresumtionerna ska ges företräde framför den andra. Det skulle – i vart fall teoretiskt – kunna leda till att två föräldrar utöver modern pekas ut enligt de utländska lagarna (t.ex. när en man tidigare har varit gift med modern och modern har gift om sig med en kvinna). Med hänsyn till reglernas utformning i övrigt är det dock praktiskt taget uteslutet att ett barn skulle få fler än två föräldrar. Under alla förhållanden bör en sådan situation kunna hanteras i rättstillämpningen genom en tillämpning av reglerna om ordre public (se mer om detta nedan).

Om barnet vid födelsen fick sin hemvist här, bör föräldraskapsfrågan – på motsvarande sätt som vid bestämmande av faderskap – alltid bedömas enligt svenska nationella regler. Det innebär att förädrabalkens föräldraskapspresumtion kan komma att tillämpas (se 1 kap. 9 § första stycket). *Uppsala universitet* menar att det från rättstillämpningssynpunkt vore enklare om det av lagen först framgick i vilka situationer svensk lag ska tillämpas. Regeringen är inte övertygad om att ändringar i enlighet med remissynpunkten nödvändigtvis skulle underlätta för rättstillämparna. Det framstår som naturligt att i en lagstiftning om föräldraskap i internationella situationer utgå från en situation där barnet vid födelsen kan ha fått sin hemvist utomlands. En ändring i enlighet med remissynpunkten skulle – under alla förhållanden – behöva omfatta även faderskapsfrågor och kräva omarbetningar av lagen som inte kan ske inom ramen för detta lagstiftningsprojekt.

Även om det knappast är troligt, går det inte att utesluta att det i något enstaka fall skulle kunna leda till stötande resultat – utifrån svensk rättsuppfattning – att låta föräldraskapet följa av en utländsk lag. I 1985 års lag finns det regler om ordre public som innebär att om tillämpningen av en bestämmelse i den utländska lagen skulle leda till ett resultat som är uppenbart oförenligt med svensk rättsuppfattning, ska en svensk myndighet avstå från att tillämpa bestämmelsen (se förslaget till 12 § första stycket; jfr prop. 1984/85:124 s. 42 och 43).

Den 1 juli 2021 infördes i 1985 års lag en ny bestämmelse som gäller vid tillämpningen av lagens faderskapspresumtion (se 2 § andra stycket). Bestämmelsen innebär att vid tillämpningen av presumtionen ska den prejudiciella frågan om mannen är eller har varit gift med barnets mor bedömas enligt den lag som ligger till grund för om mannen ska anses som far i Sverige (principen om *lex causae*). Det får till följd att ett faderskap som är grundat direkt på utländsk lag gäller även om äktenskapet inte erkänns i Sverige, ifall äktenskapet är giltigt i det land där barnet vid födelsen fick sin hemvist. Detsamma gäller i den situationen att faderskapet följer av lagen i ett land där barnet blev medborgare vid födelsen. (Se prop. 2020/21:149 s. 36 och 37.)

Bestämmelsen kom till i samband med att det infördes ett generell förbud mot att erkänna utländska månggiften som har ingåtts enligt utländsk lag. Den 1 januari 2019 infördes dessutom en ny huvudregel om att inga utländska barnäktenskap ska erkännas i Sverige (se prop. 2017/18:288). Den aktuella bestämmelsen måste ses i ljuset av dessa reformer som i förlängningen skulle ha kunnat innebära att faderskap i några fall inte kan etableras med stöd av faderskapspresumtionen. De skäl

som ligger bakom bestämmelsen gör sig inte gällande i fråga om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor. Samkönade månggiften och samkönade barnäktenskap torde i princip inte förekomma. Inte heller i övrigt finns det anledning att anta att utländska samkönade äktenskap i någon beaktansvärd utsträckning inte skulle erkännas i Sverige. Det finns därför inte något praktiskt behov av en motsvarande bestämmelse om den prejudiciella prövningen av äktenskapsfrågan vid bestämmande av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor.

En annan skillnad i förhållande till den reglering som finns när det gäller faderskap är att övriga bestämmelser som föreslås i lagrådsremissen ställer upp ett krav på att den kvinna som föräldraskapet avser ska vara eller ha varit gift eller sambo med barnets mor. I dessa fall kommer rättstillämparen alltså att behöva ta ställning till den prejudiciella frågan om kvinnan är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. I enlighet med allmänna principer i den internationella privat- och processrätten – ska denna fråga som utgångspunkt bedömas enligt svensk lag i enlighet med principen om *lex fori* (se även författningskommentarerna till förslagen till ändringar i 1979 och 1985 års lagar). Att – när det inte finns något praktiskt behov – införa en regel med en annan utgångspunkt vid tillämpningen av just föräldraskapspresumtionen kan antas leda till tillämpningssvårigheter och bedöms inte vara lämpligt.

Tillämplig lag vid fastställande av ett föräldraskap och vid hävande av ett föräldraskap som gäller enligt föräldraskapspresumtionen

I 5 § första stycket i 1985 års lag finns det regler om tillämplig lag vid prövningen av en talan vid svensk domstol om fastställande av faderskap (positiv faderskapstalan) eller om hävande av ett faderskap som gäller enligt faderskapspresumtionen i 2 § (negativ faderskapstalan). Enligt reglerna ska talan prövas enligt lagen i den stat där barnet har sin hemvist när målet avgörs i första instans. Reglerna bygger på att det bäst anses gynna barnets intressen att frågan om fastställande eller hävande prövas enligt lagen i det land dit barnet har starkast anknytning när frågan prövas i första instans, dvs. det land där barnet har sin hemvist när frågan ska avgöras av tingsrätten. Det är i det landet som barnet av allt att döma kommer att växa upp. I många fall innebär detta att frågor om fastställande av ett faderskap bedöms enligt svensk lag, vilket underlättar vid domstolarnas rättstillämpning. Om tillämplig lag i stället skulle avgöras med utgångspunkt i barnets hemvist vid födelsen, skulle det innebära att barnet inte hade rätt att föra talan i Sverige i de fall då barnet inte har någon sådan rätt enligt lagen i det land där barnet är fött (se prop. 1984/85:124 s. 23 och 24).

De skäl som har förts fram i avsnitt 5.1 för att införa regler om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor gör sig gällande även vid prövningen av en fråga om fastställande av ett föräldraskap eller om hävande av ett föräldraskap som gäller enligt lagens föräldraskapspresumtion. Det föreslås därför att reglerna om tillämplig lag i 5 § första stycket i 1985 års lag även ska gälla vid prövningen av dessa frågor.

Av 5 § tredje stycket i samma lag framgår det att frågan om huruvida ett faderskap som gäller enligt faderskapspresumtionen ska anses hävt genom en fastställelse av att en annan man är barnets far bedöms enligt samma lag som har tillämpats vid fastställelsen. I praktiken har bestämmelsen främst betydelse i de fall då den andre mannens faderskap fastställts i Sverige genom en bekräftelse av faderskapet. I sådana fall innebär bestämmelsen att svensk rätt tillämpas när det gäller bekräftelsens inverkan på en redan existerande faderskapspresumtion (jfr prop. 1984/85:124 s. 26). Av 1 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken framgår att om mannen i äktenskapet skriftligen godkänner någon annans bekräftelse av bl.a. faderskapet eller föräldraskapet och om bestämmelserna i 4 § samma kapitel har iakttagits, ska det därigenom anses fastställt att mannen i äktenskapet inte är barnets far. Denna bekräftelse måste vara skriftligen godkänd av modern. Enligt 1 kap. 9 a § andra stycket föräldrabalken gäller motsvarande när en kvinna som anses som förälder till ett barn enligt föräldraskapspresumtionen i 9 § första stycket samma kapitel skriftligen godkänner någon annans bekräftelse av bl.a. faderskapet eller föräldraskapet. I ett sådant fall ska det därigenom anses fastställt att kvinnan inte är barnets förälder. Utredningen föreslår att frågan om huruvida ett faderskap eller föräldraskap som gäller till följd av 1985 års lags faderskaps- eller föräldraskapspresumtion ska anses hävt genom en fastställelse att en annan man är barnets far eller en annan kvinna är barnets förälder bedöms enligt samma lag som har tillämpats vid fastställelsen. Förslaget skulle få till följd att bestämmelsen inte skulle vara tillämplig på en fråga om hävande av ett faderskap som gäller enligt en presumtion när en kvinna fastställs vara barnets förälder. Inte heller skulle den vara tillämplig på en fråga om ett hävande av ett föräldraskap som gäller enligt en presumtion när en man fastställs vara barnets far. Även om dessa situationer får antas vara mycket sällsynt förekommande, finns det i föräldrabalken regler som tar sikte på sådana situationer. För att undvika oklarheter om vad som gäller i en motsvarande internationell situation bör lagvalsregeln i 5 § tredje stycket omfatta även dessa situationer. Det bör därför föreskrivas att frågan om huruvida ett faderskap eller ett föräldraskap som gäller enligt en faderskaps- respektive en föräldraskapspresumtion i internationella situationer ska anses hävt genom en fastställelse av att någon annan är barnets far eller förälder bedöms enligt samma lag som har tillämpats vid fastställelsen.

Tillämplig lag vid ogiltighetsförklaring av en föräldraskapsbekräftelse

I 6 § i 1985 års lag finns det regler om vilken lag som ska tillämpas om det förs en talan vid svensk domstol om att en faderskapsbekräftelse ska ogiltigförklaras. Enligt huvudregeln i paragrafens första mening ska, om ett faderskap fastställts genom bekräftelse, en talan vid svensk domstol om ogiltigförklaring av bekräftelsen prövas enligt den eller de lagar som bestämmer fastställelsens giltighet här i landet.

Det är naturligt att denna huvudregel också gäller för att bestämma tillämplig lag vid ogiltigförklaring av en föräldraskapsbekräftelse. Prövningen av om en bekräftelse ska förklaras ogiltig kan enligt förarbetena ta sikte på att bekräftelsen är materiellt oriktig eller på att den inte kommit till på ett riktigt sätt, t.ex. att formkrav inte efterlevts eller att godkän-

nanden inte lämnats på rätt sätt (se prop. 1984/85:124 s. 53). Den förstnämnda grunden är inte fullt anpassad till att det numera är möjligt att bli förälder genom assisterad befruktning, eftersom det då inte behöver finnas någon genetisk koppling mellan barnet och föräldern. En ogiltighetsförklaring kan i dessa fall inte meddelas på den grunden att det inte finns någon genetisk koppling mellan föräldern och barnet.

I 6 § andra meningen i 1985 års lag kompletteras huvudregeln av ett undantag som innebär att en ogiltigförklaring alltid får meddelas med stöd av svensk lag, om talan grundas på att den som har lämnat bekräftelsen inte är far till barnet. Denna bestämmelse bygger på att man vid lagens tillkomst lade stor vikt vid att en faderskapsbekräftelse i princip skulle återspegla det genetiska förhållandet (se prop. 1984/85:124 s. 35). Bestämmelsen är inte anpassad till sådana fall av assisterad befruktning där det inte finns någon genetisk koppling mellan barnet och föräldern. Det är dock bara i undantagsfall som faderskap uppkommer efter assisterad befruktning med donerade spermier (jfr prop. 2020/21:176 s. 27). I de flesta fall finns alltså en genetisk koppling mellan fadern och barnet. Vid föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor torde det tvärtom vara vanligast att någon genetisk koppling inte finns mellan barnet och kvinnan. Regeringen delar mot den bakgrunden utredningens bedömning att det inte finns skäl att införa en motsvarande bestämmelse om tillämplig lag vid ogiltighetsförklaring av en föräldraskapsbekräftelse.

Enligt 6 a § första stycket i 1985 års lag kan ett föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken fastställas genom bekräftelse av föräldraskapet under medverkan av svensk socialnämnd, om nämnden är skyldig att utreda föräldraskapet enligt 2 kap. 8 a eller 9 § föräldrabalken. I paragrafens tredje stycke anges bl.a. att svensk lag ska tillämpas vid fastställelse av en bekräftelse av ett sådant föräldraskap som avses i 1 kap. 9 § föräldrabalken. Regeringen delar utredningens uppfattning att dessa regler – som i sak svarar mot vad som gäller vid bekräftelse av ett faderskap – även i fortsättningen bör gälla vid fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap under medverkan av en socialnämnd. Regeringen anser dock att den regleringen bör vara frikopplad från den svenska materiella regleringen och inte bör hänvisa till föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. Det finns vidare inte skäl att ha kvar en särskild paragraf om dessa föräldraskap. Regleringen bör i stället placeras tillsammans med motsvarande regler om faderskap.

Av 3 § tredje stycket i 1985 års lag framgår att en bekräftelse av faderskapet som har lämnats utomlands – även om detta inte följer av svensk lag – ska anses vara giltig till formen, om den uppfyller formföreskrifterna i den utländska lagen. Bestämmelsen tar sikte på situationer där en del av bekräftelseförfarandet har genomförts utomlands. Det finns dock inget hinder mot att bekräftelsen upprättas enligt svensk lag (se prop. 1984/85:124 s. 45). Någon motsvarande bestämmelse finns inte vid bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Det får antas bero på att det tidigare knappast förekom i utlandet att föräldraskap fastställdes genom bekräftelse för en kvinna som inte har fött barnet. Den nuvarande bestämmelsen, som rör faderskapsbekräftelser bör ändras så att den också omfattar situationer där en del av förfarandet för att åstadkomma en fastställelse av ett föräldraskap

för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor genomförts utomlands.

5.3 Svensk domstols behörighet och konkurrerande förfaranden

Regeringens förslag: Svensk domstol ska få ta upp ett mål om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor om barnet har sin hemvist i Sverige, talan förs mot en kvinna som har sin hemvist i Sverige eller mot flera kvinnor som alla har sin hemvist här, eller det i andra fall med hänsyn till barnets, moderns eller kvinnans anknytning till Sverige finns särskilda skäl att målet prövas här i landet. Om det sedan talan har väckts inträffar en ändring av de omständigheter som grundar svensk domstols behörighet, ska inte domstolens behörighet upphöra.

Om det vid en svensk domstol väcks en talan om föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor när det redan pågår en rättegång om föräldraskapet eller faderskapet till barnet utomlands, ska talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på ett avgörande som har fått laga kraft i den utländska rättegången, om det kan antas att det avgörandet blir giltigt i Sverige. På motsvarande sätt ska en rättegång som redan pågår utomlands om föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor leda till att en talan som väcks vid svensk domstol om faderskapet till barnet avvisas eller förklaras vilande. Talan får dock prövas, om det finns särskilda skäl.

Om det pågår en rättegång utomlands om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, får en svensk socialnämnd inte godkänna en bekräftelse av faderskapet eller föräldraskapet. På motsvarande sätt får en svensk socialnämnd inte godkänna en bekräftelse av föräldraskapet om det pågår en rättegång utomlands om faderskapet.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens lagförslag innebär inte att en rättegång om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska kunna utgöra hinder mot att ta upp en talan om faderskap till barnet till prövning och vice versa.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker eller har ingen invändning mot utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag

Svensk domstols behörighet

I 4 § första och andra styckena i 1985 års lag finns det regler om när en svensk domstol får ta upp ett mål om faderskap. Styckena reglerar alltså domstolens internationella behörighet (den s.k. domsrätten). Den innebär att mål om faderskap får tas upp när barnet har sin hemvist i Sverige. Svensk domstol har också domsrätt när målet gäller faderskapet för en man

som har sin hemvist i Sverige. Domstolen får slutligen ta upp ett mål när det med hänsyn till barnets, moderns eller mannens anknytning till Sverige finns särskilda skäl att målet prövas här. Det föreskrivs vidare att om det sedan talan har väckts inträffar en ändring av de omständigheter som grundar svensk domstols behörighet, upphör inte domstolens behörighet.

Enligt 6 a § andra stycket i 1985 års lag ska det som sägs i 4 § om mål om faderskap tillämpas också i fråga om mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldraskapen. Detta innebär att svensk domstol är behörig att ta upp ett sådant mål under samma förutsättningar som ett mål om faderskap (se prop. 2004/05:137 s. 72).

När regleringen infördes var Sverige i princip det enda landet som hade regler om assisterad befruktning för samkönade kvinnliga par. Det får antas vara skälet till att den svenska domsrättsregeln hänvisar till svensk materiell rätt (mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldraskapen). Sedan reglerna trädde i kraft 2005 har allt fler länder infört regler som innebär att en kvinna i ett samkönat par som inte har fött barnet ska kunna fastställas som förälder till ett barn som kommit till genom assisterad befruktning. Mot den bakgrunden och med hänsyn till att svensk domstol i vissa fall kan komma att tillämpa utländsk lag, bör den nya regleringen frikopplas från den svenska materiella regleringen och gälla mål om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Dessutom bör lagens domsrättsregler samlas i en paragraf. I övrigt bör den nuvarande regleringen behållas. Det bör dock framgå att en talan får tas upp i Sverige mot en kvinna som har sin hemvist här. Det bör även framgå att en talan mot flera kvinnor som alla har sin hemvist i Sverige får tas upp här. Det bör också tas in en särskild föreskrift som innebär att kvinnans anknytning till Sverige kan göra att det finns särskilda skäl att målet prövas här i landet.

Konkurrerande förfaranden

I 1985 års lag finns det regler om hanteringen av den situationen att det väcks en talan vid en svensk domstol när det redan pågår ett konkurrerande förfarande utomlands. Hinder mot att i en domstol ta upp ett mål eller ärende när det redan pågår ett förfarande om samma sak i en annan domstol brukar ofta benämnas litispändens.

Av 10 § framgår att om det vid en svensk domstol väcks en talan om faderskapet till ett barn när det redan pågår en rättegång om faderskapet utomlands, ska talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på ett avgörande i den utländska rättegången som har fått laga kraft. Av 10 b § framgår att det som i 10 § sägs om faderskap gäller även föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldraskapen.

Reglerna bör inte vara begränsade till att gälla rättegångar om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldraskapen. De bör i stället gälla i – eller i förhållande till – en rättegång om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Regeringens förslag skiljer sig i ett avseende från utredningens förslag. Utredningens förslag innebär nämligen inte att en rättegång om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor – under vissa förutsättningar – ska utgöra hinder mot att ta upp en talan om faderskap till prövning och vice versa. Det finns skäl att ha regler som träffar även dessa situationer.

Av 10 a och 10 b §§ i 1985 års lag framgår att en svensk socialnämnd inte får godkänna en bekräftelse av faderskapet till ett barn eller av föräldraskapet enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken, om det utomlands pågår en rättegång om faderskapet (se prop. 2004/05:137 s. 73). Paragraferna gäller såväl det fallet att socialnämnden är skyldig att utreda faderskapet eller föräldraskapet enligt 2 kap. 1, 8 a eller 9 § föräldrabalken (3 § i 1985 års lag) som det fallet att socialnämnden är behörig trots att någon sådan utredningsskyldighet inte finns (3 a § i 1985 års lag). Bestämmelsen i 10 a § i 1985 års lag bör ändras så att även det förhållandet att det utomlands pågår en rättegång om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor kan utgöra hinder mot att socialnämnden godkänner en bekräftelse av faderskapet eller föräldraskapet. Det innebär att hänvisningen till svensk materiell rätt (1 kap. 9 § föräldrabalken) tas bort samtidigt som 10 b § i 1985 års lag utgår.

5.4 Erkännande av utländska domstolsavgöranden

Regeringens förslag: Ett utländskt domstolsavgörande som har fått laga kraft och som innebär att ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor har fastställts eller hävts, ska gälla i Sverige, om det med hänsyn till en parts hemvist eller medborgarskap eller annan anknytning fanns skälig anledning att talan prövades i den utländska staten.

Vägransgrunderna i fråga om erkännande av ett utländskt domstolsavgörande om faderskap ska även gälla i fråga om erkännande av ett utländskt domstolsavgörande om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

Vägran av erkännande av ett utländskt domstolsavgörande om faderskap eller om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska dessutom – under vissa förutsättningar – ske när avgörandet strider mot ett domstolsavgörande eller en fastställelse genom bekräftelse, när domstolsavgörandet eller fastställelsen avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor. Detsamma ska gälla när det här i landet eller utomlands pågår ett konkurrerande förfarande om ett sådant föräldraskap.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker eller har ingen invändning mot utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Utgångspunkten i svensk rätt är att en utländsk dom inte erkänns i Sverige utan uttryckligt stöd i lag. Sådant lagstöd finns bl.a. i 7 § i 1985 års lag. Där föreskrivs att utländska domstolsavgöranden som innebär att ett faderskap har fastställts eller hävts kan erkännas i Sverige.

Det finns i dag inte några regler om erkännande av utländska domstolsavgöranden om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Det kan innebära att kvinnan – trots att hon är förälder i utlandet – mister sin familjerättsliga status vid en flytt till Sverige. Det kan i sin tur leda till att barnet förlorar sin rätt till arv och att föräldern inte blir skyldig att betala underhåll till barnet. Som anges i

avsnitt 5.1 är kvinnan i stället hänvisad till att inleda ett rättsligt förfarande i Sverige för att få sitt föräldraskap fastställt här eller för att adoptera barnet. Dessa förfaranden kan ta tid och under denna tid kan det vara ovissit vem som kan företräda barnet rättsligt.

Det bör därför införas regler om erkännande av utländska domstolsavgöranden som innebär att ett föräldraskap har fastställts för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. På det sättet ställs inte svensk domstol inför en prövning av en fråga som redan har prövats av en utländsk domstol (jfr prop. 1984/85:124 s. 12 och 28). Det bör dock ställas krav på att avgörandet har meddelats av en domstol som på grund av parternas dåvarande anknytning har haft goda möjligheter att utreda och bedöma saken. Erkännande bör därför bara kunna ske om det med hänsyn till en parts hemvist eller medborgarskap eller annan anknytning fanns skäl原因 att talan prövades i den utländska staten.

Eftersom utländska domstolsavgöranden om fastställelse av föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor föreslås kunna erkännas i Sverige bör erkännande även kunna ske av utländska avgöranden som innebär att ett sådant föräldraskap hävts. På motsvarande sätt som för reglerna om erkännande av faderskapsavgöranden bör de nya reglerna inte omfatta sådana domar varigenom en talan om föräldraskap har ogillats och inte heller utländska domstolsavgöranden som innebär att domstolen bara prejudiciellt har tagit ställning till frågan om föräldraskap vid avgörande av en annan fråga (jfr prop. 1984/85:124 s. 55).

För att värna grundläggande rättssäkerhetsintressen och motverka att ett domstolsavgörande strider mot ett annat avgörande eller en fastställelse genom bekräftelse ska erkännande av ett utländskt domstolsavgörande vägras under vissa förutsättningar. De grunder som anges i 7 § i 1985 års lag när det gäller vägran av utländska domstolsavgöranden om faderskap bör gälla även nu aktuella utländska domstolsavgöranden om föräldraskap. Ett sådant avgörande bör vidare inte gälla i Sverige, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att erkänna domen (s.k. ordre public; se förslaget till 12 § andra stycket i 1985 års lag).

Den nuvarande regleringen av vägransgrunderna i 7 § innebär att om ett utländskt domstolsavgörande strider mot bl.a. en fastställelse av ett föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldraskapsbalken i annan form än ett domstolsavgörande och fastställelsen har skett innan den utländska rättegången började, gäller det utländska avgörandet inte i Sverige. Detsamma gäller om det pågår en rättegång i Sverige om ett sådant föräldraskap (se prop. 2004/05:137 s. 72 och 73). I konsekvens med att det nu föreslås ett flertal svenska internationellt privat- och processrättsliga regler om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, bör vägransgrunderna ändras på det sättet att det särskilt framgår att en i Sverige giltig fastställelse genom bekräftelse av föräldraskapet eller en pågående rättegång här eller utomlands om föräldraskapet – under vissa förutsättningar – ska kunna utgöra hinder mot att erkänna ett utländskt domstolsavgörande i Sverige. Detta bör gälla inte bara om det återopade utländska domstolsavgörandet avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor utan även om avgörandet avser faderskap.

Frågan om huruvida ett utländskt domstolsavgörande om föräldraskap gäller här i landet bör, liksom för domstolsavgöranden om faderskap, prövas av den myndighet eller domstol som handlägger det ärende där frågan aktualiseras. Något särskilt förfarande eller beslut av svensk domstol eller svensk myndighet för att den utländska domen ska erkännas i Sverige bör alltså normalt inte krävas. Det bör dock, liksom för utländska domstolsavgöranden om faderskap, finnas möjlighet att få frågan slutligt avgjord genom en särskild prövning (9 § i 1985 års lag). Den paragrafens ordalydelse behöver inte ändras för att den ska gälla i fråga om erkännande av de aktuella föräldraskapen.

Beträffande erkännande av en dom som har meddelats i Schweiz se avsnitt 5.1.

5.5 Erkännande av utländska fastställelser genom bekräftelse

Regeringens förslag: En utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska gälla i Sverige, om den är giltig enligt lagen i den stat där barnet eller den som har lämnat bekräftelsen hade sin hemvist eller i en stat där någon av dem var medborgare. Bekräftelsen ska även om den inte är giltig enligt lagen i den stat där barnet eller den som har lämnat bekräftelsen hade sin hemvist eller i en stat där någon av dem var medborgare anses giltig till formen, om den uppfyller formföreskrifterna i lagen i den stat där bekräftelsen lämnades.

De vägransgrunder som gäller vid erkännande av en utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett faderskap ska gälla även vid erkännande av en utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. En vägran av erkännande av en utländsk fastställelse på den grunden att en bekräftelse är uppenbart oriktig ska dock bara ske om bekräftelsen avser faderskap.

Vägran av erkännande av en utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett faderskap eller ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska vidare ske – under vissa förutsättningar – när fastställelsen strider mot en i Sverige giltig fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor eller när det här i landet eller utomlands pågår ett konkurrerande förfarande om ett sådant föräldraskap.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår även att en fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor inte ska gälla om den är uppenbart oriktig.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker eller har ingen invändning mot utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: En utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett faderskap gäller i Sverige om den är giltig enligt lagen i

den stat där barnet eller den som har lämnat bekräftelsen hade sin hemvist eller i en stat där någon av dem var medborgare. Bekräftelsen ska även om den inte är giltig enligt lagen i någon av dessa stater anses giltig till formen, om den uppfyller formföreskrifterna i lagen i den stat där bekräftelsen lämnades (8 § första och andra styckena i 1985 års lag).

Det är inte möjligt att i Sverige erkänna en motsvarande utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Vilka konsekvenser avsaknaden av erkännanderegler kan få för barnet, kvinnan och familjen i stort behandlas i avsnitt 5.1.

De negativa konsekvenser som avsaknaden av erkännanderegler kan få motiverar att det införs regler om att en utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska gälla i Sverige. En sådan fastställelse bör – på motsvarande sätt som en fastställelse genom bekräftelse av faderskap – kunna gälla i Sverige, om den är giltig enligt lagen i den stat där barnet eller den som har lämnat bekräftelsen hade sin hemvist eller i en stat där någon av dem var medborgare. Giltighetsreglerna avser både de materiella förutsättningarna och formkraven. Det bör dock vara tillräckligt att bekräftelsen uppfyller formkraven enligt lagen i det land där bekräftelsen har lämnats för att den ska vara giltig till formen.

I 8 § tredje stycket i 1985 års lag finns ett antal vägransgrunder som innebär att en utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett faderskap under vissa förutsättningar inte ska gälla i Sverige. Vägransgrunderna i punkterna 1–4 behöver gälla även när det åberopas att en utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska erkännas här. Vägransgrunderna i punkterna 2–4 bör dock anpassas till att även domstolsavgöranden om och fastställelser genom bekräftelse av föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor föreslås kunna erkännas i Sverige (jfr 10 b § och prop. 2004/05:137 s. 72 och 73). Det innebär att ett utländskt domstolsavgörande om eller en utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor ska kunna hindra ett erkännande av en fastställelse av såväl ett faderskap som ett föräldraskap. Även en pågående rättegång här eller utomlands om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor bör – under vissa förutsättningar – kunna utgöra ett hinder mot ett erkännande av en fastställelse genom bekräftelse av ett faderskap eller ett föräldraskap.

I 8 § tredje stycket 5 finns det en vägransgrund som innebär att en utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett faderskap inte ska gälla i Sverige, om bekräftelsen är uppenbart oriktig. I förarbetena till bestämmelsen anges att en utländsk fastställelse genom bekräftelse inte bör godtas i Sverige om det rättsligt fastställda faderskapet inte stämmer med det genetiska faderskapet (se prop. 1984/85:124 s. 35). Utredningen föreslår att denna vägransgrund ska kunna tillämpas även vid ett erkännande av en fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Numera läggs det emellertid inte längre samma vikt som tidigare vid att det rättsliga föräldraskapet ska överensstämma med det genetiska. Vid assisterad befruktning i samkönade relationer lär det vara vanligast att den kvinna

som inte har fött barnet inte heller har någon genetisk koppling till barnet. En vägransgrund som bygger på att det rättsliga föräldraskapet ska överensstämma med det genetiska rimmar därför mindre väl med den grund som de aktuella föräldraskapen vilar på. Den aktuella vägransgrunden bör därför inte gälla i dessa fall.

Regeringen föreslår att det ska vara möjligt att vägra ett erkännande av en utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med ett barns mor, då den strider mot svensk ordre public. Ett exempel på en situation när det skulle vara möjligt att åberopa detta är om kvinnan har handlat under tvång när hon undertecknade bekräftelsen. Bedömningen påverkas dock av de möjligheter till ändring som står till buds – exempelvis genom ogiltigförklaring av bekräftelsen – enligt den utländska rättsordningen. (Se förslaget till 12 § andra stycket; jfr prop. 1984/85:124 s. 35.)

5.6 Föräldraskap i nordiska situationer

Regeringens förslag: En dom som har meddelats i ett annat nordiskt land och som avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska gälla i Sverige, om domen har fått laga kraft. En fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska gälla i Sverige, om fastställelsen har skett i ett annat nordiskt land.

De vägransgrunder som gäller vid erkännande av en nordisk dom om faderskap ska även gälla vid erkännande av en nordisk dom om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. De vägransgrunder som gäller vid erkännande av en nordisk fastställelse genom bekräftelse av ett faderskap ska även gälla vid erkännande av en nordisk fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

Vägran av erkännande av en nordisk dom eller fastställelse som avser faderskap eller som avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska vidare ske – under vissa förutsättningar – när domen eller fastställelsen står i strid med en dom eller fastställelse som avser ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med ett barns mor. Detsamma ska gälla när det här eller utomlands pågår ett konkurrerande förfarande om ett sådant föräldraskap.

Väcks en talan om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor vid en svensk domstol när det redan pågår en rättegång om faderskapet eller föräldraskapet i ett annat nordiskt land, ska talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på en dom som har fått laga kraft i den utländska rättegången. På motsvarande sätt ska en rättegång i ett annat nordiskt land om föräldraskapet leda till att en vid svensk domstol väckt talan om faderskapet avvisas eller förklaras vilande.

Om det i ett annat nordiskt land pågår en rättegång om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor,

ska en svensk socialnämnd inte få godkänna en bekräftelse av faderskapet eller av föräldraskapet. På motsvarande sätt ska en svensk socialnämnd inte få godkänna en bekräftelse av föräldraskapet om det i ett annat nordiskt land pågår en rättegång om faderskapet.

Vissa ändringar ska göras i lagen om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens lagförslag innebär inte att en rättegång i ett annat nordiskt land om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska kunna utgöra hinder mot att här ta upp en talan om faderskapet till samma barn till prövning och vice versa. Utredningens förslag till ändringar i lagen om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område (1977:595) är mer begränsade än regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker förslagen eller invider inte mot dem. *Uppsala universitet* för fram att de nordiska reglerna hittills har utarbetats i samråd mellan de nordiska länderna och påpekar att det inte framgår varför denna tradition inte upprätthållits. Universitetet ställer även frågan om särskilda nordiska regler på området fortfarande har ett värde.

Skälen för regeringens förslag: I 1979 års lag finns det särskilda bestämmelser om erkännande av nordiska domar som avser faderskap och av nordiska fastställelser genom bekräftelse av ett faderskap (i detta avsnitt ges domar och fastställelser – på motsvarande sätt som i lagens namn – den samlade benämningen avgöranden). 1979 års lag ställer upp något färre krav för att ett nordiskt faderskapsavgörande ska kunna erkännas här än vad 1985 års lag gör. Det krävs t.ex. inte att domstolen i det andra nordiska landet har haft skälig anledning att pröva talan. Ett annat exempel är att erkännande inte kan vägras på grund av att svaren inte har haft rimliga möjligheter att föra sin talan i rättegången i det andra nordiska landet. Skälet till dessa olikheter i synen på nordiska och andra internationella avgöranden behandlas i slutet av avsnittet.

Samtliga nordiska länder har i dag regler som gör det möjligt för en kvinna i en samkönad relation att bli förälder till ett barn som tillkommer efter en assisterad befruktning. Nordiska rådet har uppmärksammat att det förhållandet att Sverige inte erkänner nordiska avgöranden om föräldraskap för en kvinna i en samkönad relation som inte har fött barnet utgör ett gränshinder. Mot den bakgrunden och med hänsyn till de skäl som förs fram i avsnitt 5.1, 5.4 och 5.5 bör lagens erkännanderegler inte bara gälla nordiska faderskapsavgöranden utan även nordiska avgöranden om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

1979 års lag innehåller ett antal vägransgrunder som innebär att ett avgörande om faderskap inte ska gälla i vissa situationer. De tar sikte på att avgörandet står i strid med ett här i landet giltigt avgörande om faderskap eller på vissa fall då det här eller utomlands pågår en rättegång om faderskapet som kan leda till en dom som gäller i Sverige. Vägran ska också ske om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att erkänna avgörandet (ordre public). Dessa grunder bör även hindra ett erkännande av ett avgörande om föräldraskap

för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Dessutom bör lagens vägransgrunder ändras så att det framgår att en fastställelse genom bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med ett barns mor utgör hinder för ett erkännande av nordiskt avgörande om faderskap eller om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Det föreslås även att en rättegång om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor under vissa förhållanden ska utgöra hinder för ett erkännande av ett nordiskt avgörande om faderskapet eller föräldraskapet.

Av 4 § första stycket framgår att om det vid en svensk domstol väcks en talan angående faderskapet till ett barn när det redan pågår en rättegång angående faderskapet i ett annat nordiskt land, ska talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på en dom som har fått laga kraft i den utländska rättegången. Av 5 § i 1979 års lag framgår att denna regel gäller även föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

Dessa regler om s.k. litispendens (konkurrerande förfaranden) bör inte vara begränsade till att gälla rättegångar om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. De bör i stället gälla i – eller i förhållande till – en rättegång om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. I förhållande till utredningens lagförslag bör det dessutom göras tydligt att en rättegång om föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska kunna utgöra hinder mot att ta upp en talan om faderskapet till barnet till prövning och vice versa.

Enligt lagen framgår det vidare att om det pågår en rättegång om faderskapet i ett annat nordiskt land, får inte en svensk socialnämnd godkänna en bekräftelse av faderskapet eller föräldraskapet enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken (4 § andra stycket och 5 § i 1979 års lag). I linje med de nya regler om utländska föräldraskap som föreslås bör även en rättegång i ett nordiskt land om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor kunna utgöra hinder mot att godkänna en faderskapsbekräftelse eller en bekräftelse av föräldraskapet.

Med de nu föreslagna ändringarna bör det göras en författningsteknisk ändring i förhållande till utredningens förslag. Det finns inte längre skäl att i 5 § i 1979 års lag särskilt föreskriva att det som i 3 och 4 §§ i lagen anges om faderskap ska gälla även föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. Sådana föräldraskap omfattas nämligen av de regler som i övrigt föreslås. Därför bör 5 § i 1979 års lag tas bort.

I 1985 års lag, som innehåller regler om erkännande av avgöranden från alla länder utom de nordiska, är det angeläget att ställa upp vissa villkor för erkännande för att skydda grundläggande rättssäkerhetsintressen (se prop. 1984/85:124 s. 28 och 29). Reglerna i 1979 års lag bygger på en hög grad av tillit till de nordiska ländernas myndigheter. Mellan de nordiska länderna råder dessutom i stor utsträckning rättsgemenskap när det gäller grundläggande rättssäkerhetskrav, likabehandling och respekt för barnets bästa. Det förutsätts alltså att grundläggande föräldraskaps- och processrättsliga principer har iakttagits i rättegången i det andra nordiska landet. Det är mot den bakgrunden som det ställs lägre krav för att erkänna ett nordiskt faderskapsavgörande här. De lägre kraven bidrar till att underlätta för familjer som flyttar mellan de nordiska länderna.

Regeringen anser därför inte att de nordiska reglerna har spelat ut sin roll, vilket *Uppsala universitet* frågar i sitt remissyttrande. Till saken hör också att de nordiska faderskapsreglerna bygger på en överenskommelse mellan de nordiska länderna som Sverige inte bör träda ifrån. Universitetet frågar också varför det inte har träffats någon motsvarande överenskommelse om de frågor som omfattas av regeringens förslag. Anledningen till det är att de andra nordiska länderna redan erkänner sådana föräldraskapsavgöranden och att det därför inte funnits något behov av en överenskommelse. Samråd har dock skett med företrädare för berörda departement i de andra nordiska länderna.

I lagen om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område finns en hänvisning till 1979 års lag, som nu föreslås få ett nytt namn (se avsnitt 5.1). Det bör därför göras en följdändring i den förstnämnda lagen. Dessutom bör det i den lagen föreskrivas att den inte tillämpas i fråga om en dom eller förlikning som rör föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: De föreslagna lagändringarna ska träda i kraft den 1 augusti 2022.

Den nya lydelsen av föreskrifterna om erkännande av utländska domstolsavgöranden och fastställelser genom bekräftelse ska gälla även i fråga om domstolsavgöranden som har meddelats och fastställelser genom bekräftelse som har skett före ikraftträdandet. Om ett avgörande eller en fastställelse gällde i Sverige före ikraftträdandet, ska avgörandet eller fastställelsen gälla här även efter ikraftträdandet. Avgöranden och fastställelser som strider mot ett avgörande eller en fastställelse som gällde i Sverige före ikraftträdandet ska inte vara giltiga här.

Utredningens förslag överensstämmer till viss del med regeringens. Utredningen föreslår att äldre bestämmelser ska gälla för faderskap som gäller eller har erkänts före ikraftträdandet.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker eller har ingen invändning mot utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Genom de föreslagna lagändringarna blir regleringen om föräldraskap i internationella situationer – med utgångspunkt i barnets bästa – jämlik, inkluderande och ändamålsenlig. Det är angeläget att lagändringarna träder i kraft så snart som möjligt. Med hänsyn till de återstående leden i lagstiftningsprocessen bör detta kunna ske den 1 augusti 2022.

Om inga övergångsbestämmelser föreskrivs, kommer de nya reglerna att bli tillämpliga omedelbart. Frågan är om det krävs några övergångsbestämmelser med anledning av de föreslagna lagändringarna.

Den grundläggande principen i svensk rätt är att nya regler inte bör komma till tillämpning på enskildas rättigheter och skyldigheter som har

uppkommit före ikraftträdandet. Denna rättsgrundsats anses inte gälla på familjerättens område (se bet. KU 1974:60 s. 2). Trots detta bör man även på det området kunna tillämpa principen när det är motiverat (se t.ex. prop. 2018/19:50 s. 90).

Det föreslås en legal föräldraskapspresumtion i internationella situationer för en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor. Det betyder – om inget annat föreskrivs i en övergångsbestämmelse – att ett föräldraskap till ett barn kan följa omedelbart på grund av lag oavsett om barnet är fött före ikraftträdandet eller först därefter. Det är enligt regeringens uppfattning angeläget att det inte görs skillnad på barn födda före och efter ikraftträdandet. Om det inte föreslås någon övergångsbestämmelse, kan samtidigt förslaget medföra en rubbning av ett bestående statusförhållande genom att en kvinna som tidigare inte ansågs som förälder kommer att anses vara förälder här i landet. Detta kan bl.a. påverka barnets arvsrätt. Som utredningen konstaterar och som konstaterades i samband med införandet av reglerna om en faderskapspresumtion i internationella situationer är risken liten för att tillämpningen på redan födda barn skulle medföra några stötande resultat (jfr prop. 1984/85:124 s. 36, 66 och 80). Tvärtom innebär förslaget en stärkt rätt för barnet och för de personer som i övrigt berörs. Det skulle innebära en betydande olägenhet om reglerna inte skulle slå igenom vid lagens ikraftträdande. Den legala föräldraskapspresumtionen bör sålunda tillämpas från ikraftträdandet oberoende av vid vilken tidpunkt barnet är fött. Det bör alltså inte införas någon särskild övergångsreglering för dessa fall.

Reglerna om svensk domstols behörighet blir tillämpliga när talan väcks efter ikraftträdandet i ett mål om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Domsrätten i redan inledda rättegångar om ett föräldraskap som avses i 1 kap. 9 § föräldrabalken påverkas inte av de nya bestämmelserna (se nedan beträffande tillämplig lag i sådana rättegångar).

Bestämmelserna om konkurrerande förfaranden innebär att svenska rättegångar och förfaranden vid en svensk socialnämnd i fler fall kan påverkas av rättegångar som pågår utomlands. Den nya lydelsen av bestämmelserna blir tillämplig även om den utländska rättegången har påbörjats innan lagändringarna trätt i kraft.

Förslagen om tillämplig lag i 5 och 6 §§ i 1985 års lag innebär vissa nyheter i jämförelse med vad som gäller i dag. Den nya lydelsen av bestämmelserna bör trots detta tillämpas fullt ut i förfaranden som har inletts före ikraftträdandet eller som pågår vid den tidpunkten. När det gäller frågan om ogiltigförklaring av en bekräftelse av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor innebär detta att det inte spelar någon roll att bekräftelsen har skett före ikraftträdandet.

Det krävs inte någon särskild övergångsreglering om svensk domstols behörighet, konkurrerande förfaranden eller tillämplig lag.

När det gäller förslagen om erkännande av utländska domstolsavgöranden och fastställelser genom bekräftelse som avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor är det, av samma skäl som gör sig gällande för föräldraskapspresumtionen i internationella situationer, angeläget att inte göra någon skillnad på domstolsavgöranden och fastställelser som meddelats före och domstolsavgöranden och fastställelser som meddelats efter ikraftträdandet. Den nya lydelsen av

erkännandereglererna bör alltså som utgångspunkt gälla för domstolsavgöranden som har meddelats och fastställelser genom bekräftelse som har skett före ikraftträdandet. I vissa fall finns det dock skäl att göra avvikelser för att undvika att redan uppkomna statusförhållanden påverkas. Det kan finnas domstolsavgöranden eller fastställelser om faderskap eller andra föräldraskap som gällde i Sverige före ikraftträdandet. I dessa fall bör avgörandet eller fastställelsen gälla här även efter ikraftträdandet, trots att det strider mot ett i utlandet tidigare meddelat avgörande som avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor och som kan göras gällande i Sverige enligt den nya lydelsen av bestämmelserna. För att undvika konflikter med i Sverige gällande avgöranden och fastställelser som avser faderskap eller andra föräldraskap bör sådana avgöranden och fastställelser som avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor och som strider mot ett avgörande eller en fastställelse som gällde i Sverige före ikraftträdandet inte vara giltiga här. I enlighet med vad som skedde i samband med införandet av 1979 och 1985 års lagar bör det fullständigt regleras vad som övergångsvis ska gälla i fråga om erkännande.

7 Konsekvenser av förslagen

Regeringens bedömning: Förslagen får positiva konsekvenser för enskilda personer och i synnerhet barn, eftersom fler barn kommer att ha två rättsliga föräldrar i Sverige. De leder också till ökad jämlikhet mellan föräldrar i samkönade respektive olikkönade relationer. Även jämställdheten mellan män och kvinnor främjas genom förslagen. Förslagen främjar vidare lika rättigheter och skyldigheter för personer med svensk och utländsk bakgrund.

Förslagen leder till något minskade kostnader för domstolarna och kommunerna. De leder inte till ökade kostnader för andra berörda myndigheter.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna delar utredningens bedömning eller har ingen invändning mot den. *RFSL* efterfrågar mer information till föräldrar som kommer till Sverige. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* bedömer att förslagen skulle innebära att riktlinjer och informationsmaterial behöver tas fram. *Försäkringskassan* pekar på att Skatteverket inte registrerar föräldrar som bor i utlandet och som inte är vårdnadshavare. Det ankommer därför på *Försäkringskassan* att pröva frågor om föräldraskaps erkännande i samband med utredningen av om någon ska uppbära en socialförsäkringsförmån.

Skälen för regeringens bedömning: Förslaget om att införa en föräldraskapspresumtion i internationella situationer bedöms få positiva effekter för barn till två kvinnor som är eller har varit gifta med varandra. Förslaget innebär att fler barn kommer att ha två rättsliga föräldrar om barnets familj flyttar till Sverige. Förslaget innebär även positiva effekter för den kvinna som inte har fött barnet, eftersom hon inte behöver vidta

några aktiva åtgärder för att anses som förälder i Sverige. Den nya föräldraskapspresumtionen leder till ökad jämlikhet genom att familjer med barn där föräldrarna är eller har varit gifta behandlas lika. Även jämställdheten mellan män och kvinnor främjas genom att män och kvinnor behandlas lika i jämförbara situationer.

Det föreslås också att utländska domstolsavgöranden och fastställelser om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor på vissa villkor ska erkännas i Sverige. Erkännandet leder till att föräldraskapsfrågan inte måste prövas i sak här, vilket underlättar för barnet, kvinnan och familjen i stort. Förslaget minskar också risken för att en kvinna som är förälder i utlandet inte kommer att vara rättslig förälder här. Förslaget leder vidare till ökad jämlikhet mellan föräldrar i samkönade respektive olikkönade relationer. Även jämställdheten mellan män och kvinnor främjas av förslaget.

Att utländska domstolsavgöranden och fastställelser som avser föräldraskap i större utsträckning erkänns i Sverige kan antas leda till att det inleds något färre adoptionsärenden vid domstol. Det i sin tur kan innebära något minskade kostnader för Sveriges Domstolar. I någon mån kan det även innebära minskade kostnader för kommunerna, eftersom socialnämnden i färre fall än i dag kommer att behöva utreda frågor om föräldraskap och adoption.

Förslagen innebär inte att de handläggande myndigheterna åläggs någon ny typ av uppgift. De kan dock, som *Försäkringskassan* anför, leda till att myndigheterna i några fall kommer att behöva göra prövningar av om utländska domstolsavgöranden och fastställelser om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska gälla här. Det kan dock konstateras att myndigheterna redan i dag – i åtskilligt fler fall – måste göra en motsvarande prövning av utländska domstolsavgöranden och fastställelser om faderskap. Det bör också uppmärksammas att en annan myndighet än domstol vid behov har möjlighet att hänskjuta frågan till tingsrätten för prövning (se 9 § första stycket andra meningen i 1985 års lag). Sammantaget rör det sig om ett så begränsat antal fall att det inte har någon nämnvärd kostnadspåverkan.

Som utredningen och *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* pekar på kan kunskapsstöd och informationsmaterial behöva uppdateras med anledning av förslagen. Denna typ av information efterfrågas av *RFSL*. Att tillgängliggöra information och sprida kunskap om ny lagstiftning ligger inom den aktuella myndighetens allmänna uppdrag. Informationsinsatsen är i sammanhanget begränsad och har ingen nämnvärd kostnadspåverkan på myndigheten. Inte heller i övrigt bedöms förslagen innebära några kostnadsökningar för berörda myndigheter.

Förslagen främjar lika rättigheter och skyldigheter för personer med svensk och utländsk bakgrund. Förslagen påverkar inte direkt möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Integrationen kan dock underlättas av att de aktuella utländska föräldraskapen erkänns. Förslagen bedöms inte ha några andra sociala konsekvenser. De bedöms inte heller ha några miljömässiga konsekvenser.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor

I lagen införs det flera nya regler om föräldraskap till barn i internationella situationer. Reglerna avser föräldraskapet för en kvinna som har eller har haft en relation med barnets mor. En praktiskt viktig nyhet är att det införs en s.k. legal föräldraskapspresumtion i internationella situationer. Den innebär att en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor under vissa förutsättningar automatiskt ska anses som barnets förälder på grund av att det följer av lag. Det föreslås vidare i fråga om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor flera bestämmelser om svensk domstols behörighet, tillämplig lag och erkännande av utländska avgöranden och utländska fastställelser genom bekräftelse. Den hittillsvarande regleringen om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken i internationella förhållanden tas bort (se hittillsvarande 1 § andra stycket samt 6 a och 10 b §§).

Lagändringarna tar sikte på föräldraskapet för en kvinna i ett samkönat par som inte har fött barnet men som har samtyckt till att modern genomgår en assisterad befruktning. Det behöver inte finnas någon genetisk koppling mellan barnet och kvinnan. Som en konsekvens av att dessa föräldraskap ges en mer central roll i lagen än hittills och att lagen inte är begränsad till faderskapsfrågor, byter lagen namn till lag om föräldraskap i internationella situationer.

Den prejudiciella frågan om huruvida kvinnan är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska – i enlighet med allmänna principer i den internationella privat- och processrätten – som utgångspunkt bedömas enligt svensk lag (principen om *lex fori*). Det kan exempelvis bli aktuellt att bedöma om ett utländskt äktenskap eller ett parförhållande i utlandet motsvarar ett äktenskap respektive ett samboförhållande enligt svensk rättsuppfattning. Detta skiljer sig från hur motsvarande prejudiciella fråga ska bedömas vid tillämpningen av faderskapspresumtionen. I det fallet ska frågan om mannen är eller har varit gift med barnets mor bedömas enligt den lag som ligger till grund för om mannen ska anses som far i Sverige (principen om *lex causae*; se 2 § andra stycket).

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag gäller frågor om *föräldraskap* till barn i internationella *situationer*.

I förhållande till Danmark, Finland, Island och Norge gäller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska *föräldraskapsavgöranden* i stället för 7–10 a §§ och 12 § *andra stycket*.

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

I *första stycket* anges att lagen gäller frågor om föräldraskap till barn i internationella situationer. Föräldraskap är ett könsneutralt begrepp som i lagen rymmer såväl faderskap som föräldraskap för en kvinna som är eller

har varit gift eller sambo med barnets mor. Till följd av bl.a. denna ändring utgår det hittillsvarande andra stycket.

Bestämmelsen i *andra stycket*, som får nytt innehåll, motsvarar bestämmelsen i det hittillsvarande tredje stycket. Stycket ändras med anledning av dels att lagen om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden byter namn till lagen om erkännande av nordiska föräldraskapsavgöranden, dels att hittillsvarande 10 b § tas bort. I stycket görs vidare det tillägget att en hänvisning sker till bestämmelsen i 12 § andra stycket om vägran av erkännande av ett utländskt avgörande eller av en utländsk fastställelse genom bekräftelse på grund av att det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att erkänna avgörandet eller fastställelsen (s.k. ordre public). Hänvisningen till den bestämmelsen innebär att den inte tillämpas i förhållande till en dom som har meddelats i ett annat nordiskt land eller en fastställelse som skett där. I 3 § 4 i den nordiska lagen finns en särskild regel om vägran av erkännande av en nordisk dom eller fastställelse som strider mot ordre public.

Föräldraskap omedelbart grund av lag

2 a § En kvinna som är eller har varit gift med ett barns mor ska anses som barnets förälder, då det följer av lagen i den stat där barnet vid födelsen fick sin hemvist, eller om inte någon kvinna utöver modern ska anses som barnets förälder enligt den lagen, då det följer av lagen i en stat där barnet vid födelsen blev medborgare. Om barnet vid födelsen fick sin hemvist i Sverige, ska frågan dock alltid bedömas enligt svensk lag.

Paragrafen, som är ny, innehåller en legal föräldraskapspresumtion, som innebär att en kvinna som är eller har varit gift med ett barns mor under vissa förutsättningar automatiskt ska anses som barnets förälder på grund av att det följer av lag. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Av första meningens första led framgår att en kvinna som är eller har varit gift med ett barns mor ska anses som barnets förälder i Sverige, om det följer av lagen i den stat där barnet vid födelsen fick sin hemvist. Om inte någon kvinna utöver modern anses som barnets förälder enligt hemviststatens lag, ska kvinnan ändå – vilket framgår av det andra leDET – anses som förälder, om det följer av lagen i en stat där barnet blev medborgare vid födelsen.

Bestämmelserna innebär att de materiella reglerna i den aktuella lagen ska ligga till grund för bedömningen av om kvinnan ska anses som förälder här. Det gäller även om den aktuella lagens internationellt privaträttsliga regler i sin tur hänvisar till en annan stats lag. Följaktligen tillämpas inte principen om renvoi (jfr prop. 1984/85:124 s. 12).

Att föräldraskapet kan följa omedelbart på grund av lagen i den stat där barnet vid födelsen fick sin hemvist eller i en stat där barnet vid födelsen blev medborgare innebär inte nödvändigtvis att det är den lag som gällde vid barnets födelse som ska läggas till grund för prövningen. Om den lagen har ändrats efter födelsen, får frågan om i vilken utsträckning äldre bestämmelser fortfarande ska beaktas vid bestämmande av föräldraskap till ett barn som fötts före lagändringen bedömas enligt övergångsbestämme-

serna i lagen eller enligt de oskrivna grundsatser som gäller då frågan avgörs.

Andra meningen reglerar vilken lag som ska tillämpas för att bestämma föräldraskapet i det fallet att barnet fick sin hemvist i Sverige vid födelsen. Bedömningen av föräldraskapsfrågan sker då alltid enligt svensk lag. Det gäller alltså oavsett vad som föreskrivs om föräldraskapet i lagen i en stat där barnet vid födelsen blev medborgare. I 1 kap. 9 § första stycket föräldrabalken finns en legal föräldraskapspresumtion, som är tillämplig i de fall svensk lag ska tillämpas. Presumtionen innebär att om modern är gift med en kvinna eller registrerad partner vid barnets födelse, ska moderns make eller registrerade partner anses som barnets förälder. Detsamma gäller om modern är änka och barnet föds inom sådan tid efter kvinnans död att barnet kan ha tillkommit dessförinnan.

Fastställelse och hävande av föräldraskap

3 § Ett faderskap, *eller ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor*, kan fastställas genom bekräftelse av faderskapet *eller föräldraskapet* under medverkan av en svensk socialnämnd, om nämnden är skyldig att utreda faderskapet *eller föräldraskapet* enligt 2 kap. 1, 8 a eller 9 § föräldrabalken.

I fråga om fastställelse enligt första stycket tillämpas svensk lag.

Om bekräftelsen har lämnats utomlands, ska den även om detta inte följer av andra stycket anses giltig till formen, ifall den uppfyller formföreskrifterna i lagen i den stat där bekräftelsen lämnades.

Paragrafen innehåller bestämmelser om fastställelse genom bekräftelse av faderskap och av föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

I *första stycket* görs ett tillägg om att även ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor kan fastställas. Det sker genom bekräftelse av föräldraskapet under medverkan av en svensk socialnämnd. En förutsättning för att föräldraskapet ska kunna fastställas enligt stycket är att socialnämnden är skyldig att utreda föräldraskapet enligt 2 kap. 1, 8 a eller 9 § föräldrabalken.

Ändringen i *andra stycket* innebär att svensk lag inte bara tillämpas vid en fastställelse av faderskap enligt första stycket utan även vid en fastställelse av föräldraskap enligt samma stycke.

Ändringarna i första och andra styckena ersätter delvis hittillsvarande 6 a §, som tas bort. Första och tredje styckena i den paragrafen innehåller motsvarande bestämmelser om fastställelse genom bekräftelse av föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

En följd av ändringen i första stycket är att *tredje stycket*, som ändras språkligt, även tillämpas avseende en fastställelse genom bekräftelse av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor (jfr prop. 1984/85:124 s. 45 och 46).

4 § Mål om faderskap *eller om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor* får tas upp av svensk domstol om

1. barnet har sin hemvist i Sverige,
2. talan förs mot en man *eller kvinna* som har sin hemvist i Sverige eller mot flera män *eller kvinnor* som alla har sin hemvist här, eller

3. det i andra fall med hänsyn till barnets, moderns, mannens *eller kvinnans* anknytning till Sverige finns särskilda skäl att målet prövas här i landet.

Om det sedan talan har väckts inträffar en ändring av de omständigheter som grundar svensk domstols behörighet enligt första stycket, upphör inte domstolens behörighet.

I 5 a § finns ytterligare en bestämmelse om svensk domstols behörighet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om svensk domstols behörighet. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

I *första stycket* görs ett tillägg om att svensk domstol får ta upp även ett mål om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. I första–tredje punkterna i stycket anges ett antal anknytningskriterier som, om de är uppfyllda, leder till att ett mål får tas upp här. Tillägget i *andra punkten* innebär att en svensk domstol får ta upp ett mål om föräldraskap när en kvinna har sin hemvist i Sverige. Domstolen får också ta upp mål om föräldraskapet när talan förs mot flera män eller kvinnor som alla har sin hemvist här. *Tredje punkten* ändras så att ett mål om föräldraskap får tas upp om det med hänsyn till kvinnans anknytning till Sverige finns särskilda skäl att målet prövas här. Även barnets eller moderns anknytning hit kan medföra att det finns särskilda skäl att ta upp ett mål om föräldraskap här (jfr prop. 2004/05:137 s. 72).

Ändringarna ersätter delvis hittillsvarande 6 a §, som tas bort. Andra stycket i den paragrafen innehåller en bestämmelse om svensk domstols behörighet i mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § förädrabalken. En följd av ändringarna är att inte bara mål som avser föräldraskap enligt 1 kap. 9 § förädrabalken kan prövas i Sverige. Även mål som avser föräldraskap enligt utländsk rätt kan prövas här i de fall då utländsk rätt är tillämplig (se 5 och 6 §§).

5 § En talan vid svensk domstol om fastställande av *ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor* ska prövas enligt lagen i den stat där barnet har sin hemvist när målet avgörs i första instans. *Detsamma gäller en talan vid svensk domstol om hävande av ett faderskap eller ett föräldraskap som gäller enligt 2 respektive 2 a §.*

En talan om fastställande av faderskap för ett barn som har sin hemvist utomlands ska dock alltid prövas enligt svensk lag om

1. fastställelsen avser en man som har sin hemvist i Sverige,
2. det påstås att barnet har tillkommit med mannens spermier, och
3. barnet i hemvistlandet inte har några andra rättsliga föräldrar än mannen och hans make, registrerade partner eller sambo.

Frågan om huruvida ett faderskap som gäller enligt 2 § *eller ett föräldraskap som gäller enligt 2 a §* ska anses hävt genom en fastställelse av att *någon* annan är barnets far *eller förälder* bedöms enligt samma lag som har tillämpats vid fastställelsen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillämplig lag när det förs en talan vid svensk domstol om fastställande eller hävande av föräldraskap. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Första stycket ändras på det sättet att bestämmelsen även reglerar tillämplig lag när en talan förs vid svensk domstol om fastställande av föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor eller om hävande av ett föräldraskap som gäller enligt 2 a §. Regleringen innebär att en talan om någon av dessa frågor ska prövas

enligt lagen i den stat där barnet har sin hemvist när målet avgörs i första instans (jfr prop. 1984/85:124 s. 50–52).

Det *tredje stycket* anpassas till att det i 2 a § första stycket införs en föräldraskapspresumtion för en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor. Det innebär att samma lag som tillämpats vid fastställelsen ska tillämpas när det ska avgöras om ett föräldraskap som gäller enligt föräldraskapspresumtionen ska anses hävt genom att det fastställs att någon annan är barnets far eller förälder. Stycket är tillämpligt både när verkningarna ska bedömas av en redan beslutad fastställelse och när verkningarna ska bedömas samtidigt som själva fastställelsen (jfr prop. 1984/85:124 s. 52 och 53).

Paragrafens bestämmelser om hävning gäller inte i mål om ogiltigförklaring av en bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. En särskild regel om tillämplig lag i sådana fall finns i 6 §.

6 § Om ett faderskap eller ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor har fastställts genom en bekräftelse, ska en talan vid svensk domstol om ogiltigförklaring av bekräftelsen prövas enligt den eller de lagar som bestämmer fastställelsens giltighet här i landet. En ogiltigförklaring av en bekräftelse av ett faderskap får dock alltid meddelas med stöd av svensk lag, om talan grundas på att den som har lämnat bekräftelsen inte är far till barnet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillämplig lag när det förs en talan vid svensk domstol om ogiltigförklaring av en bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Paragrafens *första mening* ändras på det sättet att den även reglerar tillämplig lag i mål om ogiltigförklaring av en bekräftelse av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. En talan om ogiltigförklaring av en sådan bekräftelse ska prövas enligt den eller de lagar som bestämmer fastställelsens giltighet här i landet. Det innebär att bestämmelserna i 3 och 8 §§ avgör vilken lag som är tillämplig (jfr prop. 1984/85:124 s. 53).

Med anledning av att paragrafens första mening omfattar även föräldraskap tydliggörs det i den *andra meningen* i paragrafen att denna bestämmelse bara avser faderskapsbekräftelser (jfr prop. 1984/85:124 s. 53).

Övriga ändringar är endast språkliga.

Giltigheten av utländska avgöranden och fastställelser

7 § Ett avgörande av en utländsk domstol som innebär att ett faderskap eller ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor har fastställts eller hävts och som har fått laga kraft gäller i Sverige, om det med hänsyn till en parts hemvist eller medborgarskap eller annan anknytning fanns skälig anledning att talan prövades i den *utländska* staten.

Det utländska avgörandet gäller dock inte i Sverige,

1. om svaranden, i fall där han eller hon inte har gått i svaromål, inte har fått kännedom om den väckta talan i tillräcklig tid för att kunna svara i saken eller om svaranden annars inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan i den utländska rättegången,

2. om avgörandet strider mot en svensk dom,

3. om avgörandet strider mot ett här i landet giltigt utländskt avgörande i en rättegång som började tidigare än den andra utländska rättegången,

4. om avgörandet strider mot en här i landet giltig fastställelse genom bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, ifall fastställelsen har skett innan den utländska rättegången började,

5. om det här i landet pågår en rättegång om faderskapet eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, eller

6. om det utomlands pågår en rättegång om faderskapet eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, ifall den rättegången har börjat tidigare än den andra utländska rättegången och kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande.

Paragrafen innehåller bestämmelser om erkännande av utländska domstolsavgöranden som innebär att ett faderskap eller ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor har fastställts eller hävts. Övervägandena finns avsnitt 5.4.

Enligt den hittillsvarande lydelsen av *första stycket* gäller ett avgörande av en utländsk domstol som innebär att ett faderskap fastställts eller hävts i Sverige, om det med hänsyn till en parts anknytning fanns skälig anledning att talan prövades i den stat där domstolen är belägen. Genom tillägget i stycket kan även utländska domstolsavgöranden som avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor erkännas i Sverige. På motsvarande sätt som för ett faderskapsavgörande är det en förutsättning att föräldraskapsavgörandet har fått laga kraft (se prop. 1984/85:124 s. 54–56).

Som en följd av att även utländska föräldraskapsavgöranden för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor kan erkännas i Sverige tillämpas vägransgrunderna i *andra stycket* även i fråga om erkännande av sådana avgöranden.

Den hittillsvarande lydelsen av punkterna 2, 4 och 5 tillsammans med den hittillsvarande 10 b § behandlar giltigheten av utländska faderskapsavgöranden i förhållande till föräldraskap enligt 1 kap. 9 § förädrabalken (se prop. 2004/05:137 s. 72 och 73). Genom ändringarna i första stycket och punkterna 4–6 i förevarande stycke kommer punkterna 2–6 att handla om giltigheten av ett utländskt domstolsavgörande om faderskap eller om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, när det finns ett annat domstolsavgörande om eller en fastställelse genom bekräftelse av faderskapet eller föräldraskapet till barnet eller när det pågår en rättegång om faderskapet eller föräldraskapet till barnet.

Första punkten innebär att vissa grova brister i den utländska rättegången om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor utgör hinder mot att det utländska avgörandet erkänns här i landet (jfr prop. 1984/85:124 s. 56 och 57).

Andra punkten innebär att om det utländska domstolsavgörandet om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor strider mot en svensk dom om faderskap eller om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, erkänns inte det utländska domstolsavgörandet i Sverige. Det kan enligt *tredje punkten* även bli fallet när det utländska domstolsavgörandet om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med

barnets mor strider mot ett här i landet giltigt utländskt domstolsavgörande som meddelats i en rättegång som började tidigare än den rättegång som ledde till det återopade domstolsavgörandet. Det i landet giltiga utländska domstolsavgörandet kan avse antingen faderskap eller föräldraskap (jfr prop. 1984/85:124 s. 57).

Fjärde punkten avser sådana fall där det återopade utländska domstolsavgörandet om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor strider mot en här i landet giltig fastställelse genom bekräftelse av faderskap eller av föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor (jfr prop. 1984/85:124 s. 58).

Femte och sjätte punkterna innebär att det återopade utländska domstolsavgörandet inte gäller i Sverige då det pågår en rättegång om faderskapet eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor (jfr prop. 1984/85:124 s. 58).

De utvidgade vägransgrunderna i punkterna 2–6 träffar inte bara det – som det får antas – mycket ovanliga fallet med kollisioner i fråga om olika föräldraskap utan även kollisioner mellan ett faderskap och ett föräldraskap. Det innebär t.ex. att ett erkännande av ett utländskt faderskapsavgörande kan vägras om det strider mot ett svenskt eller utländskt domstolsavgörande om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

I 12 § andra stycket finns en regel om vägran av erkännande av ett utländskt domstolsavgörande som strider mot svensk ordre public.

Paragrafen är endast tillämplig i fråga om utomnordiska domstolsavgöranden (se 1 § andra stycket).

Ändringarna i paragrafen ersätter delvis 10 b §, som tas bort.

8 § En utländsk fastställelse *genom bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor* gäller i Sverige, om den är giltig enligt lagen i den stat där barnet eller den som har lämnat *bekräftelsen* hade *sin* hemvist eller i en stat där någon av dem var medborgare.

Bekräftelsen *ska* även om det inte följer av första stycket anses giltig till formen, om den uppfyller formföreskrifterna i lagen i den stat där bekräftelsen lämnades.

Den utländska fastställelsen gäller dock inte i Sverige

1. om den strider mot ett här i landet giltigt avgörande i en rättegång som började innan fastställelsen skedde,

2. om den strider mot en tidigare, här i landet giltig fastställelse *genom bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor*,

3. om det *här i landet* pågår en rättegång om faderskapet *eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor*, *ifall rättegången* har börjat innan fastställelsen skedde,

4. om det utomlands pågår en rättegång om faderskapet *eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor*, *ifall rättegången* har börjat innan fastställelsen skedde och *den* kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande, eller

5. om bekräftelsen *avser faderskap och* är uppenbart oriktig.

Paragrafen innehåller bestämmelser om erkännande av utländska fastställelser som avser en bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap

för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.

I *första stycket* anges den grundläggande förutsättningen för att en utländsk fastställelse genom bekräftelse ska kunna gälla i Sverige. Ändringen i stycket innebär att paragrafen inte bara gäller i fråga om en fastställelse genom en faderskapsbekräftelse utan också en fastställelse genom en bekräftelse av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit moderns make eller sambo. En fastställelse genom en sådan bekräftelse gäller i Sverige om fastställelsen uppfyller de villkor som ställs enligt lagen i den stat där barnet eller den som lämnade bekräftelsen hade sin hemvist eller i en stat där någon av dem var medborgare.

Ändringen i *andra stycket* är endast språklig.

Som en följd av att även en utländsk fastställelse genom bekräftelse av föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor kan erkännas i Sverige tillämpas vägransgrunderna i *tredje stycket* även i fråga om en sådan fastställelse.

Den hittillsvarande lydelsen av punkterna 1–3 tillsammans med den hittillsvarande 10 b § handlar om giltigheten av utländska fastställelser av faderskap i förhållande till föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken (se prop. 2004/05:137 s. 72 och 73). Genom ändringarna i första stycket och i punkterna 2–4 kommer punkterna 1–4 att handla om giltigheten av en utländsk fastställelse genom bekräftelse av faderskap eller av föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, när det finns ett annat domstolsavgörande om eller en fastställelse genom bekräftelse av faderskapet eller föräldraskapet till barnet eller när det pågår en rättegång om faderskapet eller föräldraskapet till barnet.

Första punkten innebär att en utländsk fastställelse av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor inte gäller om den strider mot ett här i landet giltigt domstolsavgörande i en rättegång som började innan fastställelsen skedde (jfr prop. 1984/85:124 s. 61).

Andra punkten innebär att en utländsk fastställelse av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor inte gäller om den strider mot en tidigare här i landet giltig fastställelse genom bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Punkten är tillämplig oavsett om den konkurrerande fastställelsen är svensk eller utländsk. Regeln innebär att den senare fastställelsen får vika för den tidigare. Vid vilken tidpunkt förfarandet har inletts är här, liksom annars när det gäller fastställelser genom bekräftelse, utan betydelse (jfr prop. 1984/85:124 s. 61).

Tredje punkten innebär att en utländsk fastställelse av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor inte gäller i Sverige om det här pågår en rättegång om faderskapet eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor och rättegången började innan fastställelsen skedde (jfr prop. 1984/85:124 s. 61).

Fjärde punkten innebär att en utländsk fastställelse av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor inte gäller i Sverige om det utomlands pågår en rättegång om faderskapet eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Punkten är bara tillämplig om rättegången började innan

fastställelsen skedde och den kan antas leda till ett avgörande som gäller i Sverige (jfr prop. 1984/85:124 s. 61).

I *femte punkten* tydliggörs att punkten bara är tillämplig i fråga om faderskapsbekräftelser.

De utvidgade vägransgrunderna träffar inte bara det – som det får antas – mycket ovanliga fallet med kollisioner i fråga om olika föräldraskap utan även kollisioner mellan ett faderskap och ett föräldraskap. Det innebär t.ex. att ett erkännande av en utländsk fastställelse av faderskap kan vägras om det strider mot en svensk eller utländsk fastställelse av föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

I 12 § andra stycket finns en regel om vägran av erkännande av en utländsk fastställelse genom bekräftelse som strider mot svensk ordre public.

Paragrafen är endast tillämplig i fråga om utomnordiska fastställelser genom bekräftelse (se 1 § andra stycket).

Ändringarna i paragrafen ersätter delvis 10 b §, som tas bort.

Konkurrerande förfaranden

10 § *Om det vid en svensk domstol väcks en talan om faderskapet till ett barn eller om föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor men det redan pågår en rättegång om någon av dessa frågor utomlands, ska talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på ett avgörande i den utländska rättegången som har fått laga kraft, om det kan antas att det avgörandet blir giltigt här i landet. Talan får dock prövas, om det finns särskilda skäl.*

Om den utländska rättegången pågår i Schweiz, ska i fall som avses i 7 § lagen (1936:79) om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Schweiz den bestämmelsen i stället tillämpas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om handläggningen i svensk domstol när det redan pågår en rättegång utomlands, s.k. litispendens. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

Ändringarna i *första stycket* innebär för det första att stycket inte bara kan bli aktuellt att tillämpa när det vid en svensk domstol väcks en talan om faderskap utan även när det här väcks en talan om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Ändringarna innebär för det andra att en rättegång utomlands om faderskap eller om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor utgör hinder mot att den svenska domstolen prövar faderskaps- eller föräldraskapsfrågan (jfr prop. 1984/85:124 s. 63–65, 76, 77 och 80).

Övriga ändringar är endast språkliga.

Paragrafen är endast tillämplig i förhållande till utomnordiska rättegångar (se 1 § andra stycket).

Ändringarna i paragrafen ersätter delvis 10 b §, som tas bort.

10 a § *Om det pågår en rättegång utomlands om faderskapet till ett barn eller om föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, får en svensk socialnämnd inte godkänna en bekräftelse av faderskapet eller föräldraskapet.*

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att svenska socialnämnder inte får godkänna en bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor när det pågår en rättegång om någon av dessa frågor utomlands. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

Till följd av ändringarna i paragrafen utgör en pågående rättegång i utlandet om faderskapet eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor hinder mot att godkänna en bekräftelse av faderskapet eller av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

Paragrafen är endast tillämplig i förhållande till utomnordiska rättegångar (se 1 § andra stycket).

Ändringarna i paragrafen ersätter delvis 10 b §, som tas bort.

Gemensamma bestämmelser

12 § En bestämmelse i en utländsk lag får inte tillämpas om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att tillämpa bestämmelsen.

Ett avgörande av en utländsk domstol eller en utländsk fastställelse genom bekräftelse av ett faderskap eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor gäller inte i Sverige, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om svensk ordre public. Övervägandena finns i avsnitt 5.4 och 5.5.

Genom att det i lagen införs bestämmelser som innebär att utländsk lag kan komma att tillämpas vid prövningen av en fråga om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, kan bestämmelsen i *första stycket* bli tillämplig även beträffande en bestämmelse i utländsk lag som avser sådana föräldraskap. En bestämmelse i den utländska lagen får alltså inte tillämpas om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att tillämpa bestämmelsen.

Bestämmelsen om ordre public vid erkännande av utländska domstolsavgöranden och fastställelser genom bekräftelse flyttas till det nya *andra stycket*. Bestämmelsen ändras så att den även omfattar domstolsavgöranden och fastställelser genom bekräftelse som avser föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

Andra stycket är endast tillämpligt i fråga om utomnordiska domstolsavgöranden och fastställelser genom bekräftelse (se 1 § andra stycket).

Paragrafen är – liksom hittills – avsedd att tillämpas restriktivt (jfr prop. 1984/85:124 s. 66).

Det får bli en sak för rättstillämpningen att avgöra vad som strider mot svensk ordre public i det enskilda fallet. Innehållet i ordre public-förbehållet är svårt att precisera och närmare avgränsa. Innehållet är utvecklingsbart och förändras i takt med samhällsutvecklingen. En situation som skulle kunna strida mot ordre public är om tillämpningen av en bestämmelse i utländsk lag eller erkännandet av ett utländskt avgörande skulle leda till att ett barn får fler än två rättsliga föräldrar i Sverige.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2022.

2. Bestämmelserna i 7, 8 och 12 §§ i den nya lydelsen tillämpas även i fråga om domstolsavgöranden som har meddelats före ikraftträdandet och fastställelser genom bekräftelse som har skett före ikraftträdandet. Om ett avgörande eller en fastställelse gällde i Sverige före ikraftträdandet, ska avgörandet eller fastställelsen gälla här även efter ikraftträdandet. Avgöranden och fastställelser som strider mot ett avgörande eller en fastställelse som gällde i Sverige före ikraftträdandet ska inte vara giltiga här.

Enligt *första punkten* träder lagändringarna i kraft den 1 augusti 2022.

Av allmänna principer följer att lagändringarna blir tillämpliga omedelbart vid ikraftträdandet. Det innebär bl.a. att den nya lydelsen av reglerna i 10 och 10 a §§ om handläggningen vid konkurrerande förfaranden ska tillämpas även i mål som pågår när lagändringarna träder i kraft. Det innebär också att ett utländskt domstolsavgörande som har meddelats före ikraftträdandet eller en utländsk fastställelse genom bekräftelse som har skett innan lagändringarna trädde i kraft ska erkännas i Sverige, om förutsättningarna för det är uppfyllda (se 7, 8 och 12 §§). Detta tydliggörs särskilt i första meningen i *andra punkten*.

För att förhindra att befintliga rättsförhållanden rubbas finns i samma punkt även två särskilda övergångsbestämmelser.

Enligt andra meningen i punkten ska ett domstolsavgörande eller en fastställelse genom bekräftelse som gällde i Sverige före ikraftträdandet fortsätta att gälla även efter att lagändringarna trätt i kraft. Detta innebär exempelvis att ett avgörande som erkändes i Sverige före ikraftträdandet också fortsättningsvis ska erkännas här, trots att det strider mot ett i utlandet tidigare meddelat avgörande som avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor och som kan göras gällande i Sverige enligt den nya lydelsen av bestämmelserna.

Enligt tredje meningen i punkten är domstolsavgöranden och fastställelser genom bekräftelse inte giltiga i Sverige, om de strider mot ett domstolsavgörande eller en fastställelse genom bekräftelse som redan gällde här före ikraftträdandet. Detta innebär exempelvis att ett avgörande som har meddelats före ikraftträdandet och som avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor inte är giltigt här om det strider mot ett avgörande om faderskap som redan erkänts här. Det är fallet även om föräldraskapsavgörandet meddelats först.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

8.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden

I lagen införs nya regler om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Som en konsekvens av att dessa föräldraskap ges en mer central roll i lagen än hittills och att lagen inte är begränsad till faderskapsfrågor, byter lagen namn till lag om erkännande av nordiska föräldraskapsavgöranden.

Den prejudiciella frågan om huruvida kvinnan är eller har varit gift eller sambo med barnets mor ska – i enlighet med allmänna principer i den internationella privat- och processrätten – som utgångspunkt bedömas enligt svensk lag (principen om *lex fori*). Det kan exempelvis bli aktuellt att bedöma om ett utländskt äktenskap eller ett parförhållande i utlandet motsvarar ett äktenskap respektive ett samboförhållande enligt svensk rättsuppfattning.

1 § En dom som har meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge och som avser faderskap till barn *eller föräldraskap till barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor* gäller även i Sverige, *om domen har fått laga kraft.*

Med dom jämställs i denna lag förlikning som har ingåtts inför domstol i Danmark.

Paragrafen innehåller bestämmelser om erkännande av domar som har meddelats i ett annat nordiskt land. Övervägandena finns avsnitt 5.6.

Genom ändringarna i *första stycket* görs det möjligt att i Sverige erkänna nordiska domar som avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. En förutsättning för erkännande är att domen har fått laga kraft. (Jfr prop. 1979/80:5 s. 16–19.)

Övriga ändringar är endast språkliga.

2 § En fastställelse *genom bekräftelse* av ett faderskap *eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor* gäller i Sverige, om fastställelsen har skett i Danmark, Finland, Island eller Norge.

Paragrafen reglerar erkännande av nordiska fastställelser genom bekräftelse. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

Genom ändringarna i paragrafen görs det möjligt att i Sverige erkänna nordiska fastställelser genom bekräftelse som avser föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor (jfr prop. 1979/80:5 s. 19 och 20).

3 § En dom eller fastställelse som avses i 1 och 2 §§ gäller dock inte i Sverige,

1. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig dom i en rättegång som påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde,

2. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig fastställelse *genom bekräftelse* av ett faderskap *eller av ett föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med ett barns mor*, *ifall* denna fastställelse skedde innan rättegången påbörjades eller innan den andra fastställelsen skedde,

3. om det här eller utomlands pågår en rättegång *om faderskapet eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor*, *ifall denna rättegång* kan leda till en dom som gäller i Sverige och *rättegången* påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde, *eller*

4. om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att erkänna domen eller fastställelsen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när en dom som avses i 1 § eller en fastställelse som avses i 2 § inte gäller i Sverige. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

Som en följd av ändringarna i 1 och 2 §§ gäller vägransgrunderna i paragrafen vid erkännande av nordiska domar och fastställelser som avser faderskap eller föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

Den hittillsvarande lydelsen av punkterna 1–3 tillsammans med den hittillsvarande 5 § handlar om giltigheten av utländska faderskapsavgöranden i förhållande till bl.a. föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken (se prop. 2004/05:137 s. 69). Genom ändringarna i 1 och 2 §§ och i punkterna 2 och 3 i förevarande paragraf kommer punkterna 1–3 i förevarande paragraf att handla om giltigheten av en nordisk dom om eller en nordisk fastställelse genom bekräftelse av faderskap eller av föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, när det finns en annan dom om eller fastställelse genom bekräftelse av faderskapet eller föräldraskapet till barnet eller när det pågår en rättegång om faderskapet eller föräldraskapet till barnet.

Som en följd av ändringarna i 1 och 2 §§ är *första punkten* tillämplig även i fråga om nordiska domar om och nordiska fastställelser av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Sådana domar eller fastställelser gäller inte i Sverige om de strider mot en dom som är giltig i Sverige och meddelades i en rättegång som påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde (jfr prop. 1979/80:5 s. 20–22).

Som en följd av ändringarna i 1 och 2 §§ och ändringen i *andra punkten* gäller inte en nordisk dom om eller en nordisk fastställelse av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor i Sverige, om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig fastställelse av faderskap eller av föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. En förutsättning för vägran är dock att den i Sverige giltiga fastställelsen skedde innan rättegången påbörjades eller innan den andra fastställelsen skedde (jfr prop. 1979/80:5 s. 22).

Som en följd av ändringarna 1 och 2 §§ och ändringen i *tredje punkten* gäller inte en nordisk dom om eller en nordisk fastställelse av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor i Sverige, om det här eller utomlands pågår en rättegång om faderskapet eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. En förutsättning för vägran är dock att rättegången kan leda till en dom som gäller i Sverige och att rättegången påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde (jfr prop. 1979/80:5 s. 22).

Som en följd av ändringarna i 1 och 2 §§ innebär *fjärde punkten* att en nordisk dom om eller en nordisk fastställelse av föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor inte gäller om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att erkänna domen eller fastställelsen (jfr prop. 1979/80:5 s. 16 och 22).

De utvidgade vägransgrunderna i punkterna 1–3 träffar inte bara det – som det får antas – mycket ovanliga fallet med kollisioner i fråga om olika föräldraskap utan även kollisioner mellan ett faderskap och ett föräldraskap. Det innebär t.ex. att ett erkännande av en nordisk dom om faderskap

kan vägras om den strider mot en svensk eller nordisk dom om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor.

Ändringarna i paragrafen ersätter delvis 5 §, som tas bort.

4 § *Om det vid en svensk domstol väcks en talan om faderskapet till ett barn eller om föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor men det redan pågår en rättegång om någon av dessa frågor i Danmark, Finland, Island eller Norge, ska talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på en dom som har fått laga kraft i den utländska rättegången.*

Om det pågår en rättegång i Danmark, Finland, Island eller Norge om faderskapet till ett barn eller om föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor, får en svensk socialnämnd inte godkänna en bekräftelse av faderskapet eller föräldraskapet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om handläggningen i svensk domstol och hos svensk socialnämnd, om det pågår en rättegång i ett annat nordiskt land. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

Ändringarna i *första stycket* innebär för det första att stycket inte bara kan bli aktuellt att tillämpa när det vid en svensk domstol väcks en talan om faderskapet utan även när det här väcks en talan om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor. Ändringarna innebär för det andra att en rättegång i ett annat nordiskt land om faderskap eller om föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor utgör hinder mot att den svenska domstolen prövar faderskaps- eller föräldraskapsfrågan.

Som en följd av ändringarna i *andra stycket* utgör en rättegång i ett annat nordiskt land om faderskapet eller om föräldraskapet för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor hinder mot att socialnämnden godkänner en bekräftelse av faderskapet eller föräldraskapet.

Övriga ändringar är endast språkliga.

Ändringarna i paragrafen ersätter delvis 5 §, som tas bort.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2022.

2. Bestämmelserna i 1–3 §§ i den nya lydelsen tillämpas även i fråga om domar som har meddelats före ikraftträdandet och fastställelser genom bekräftelse som har skett före ikraftträdandet. Om en dom eller en fastställelse gällde i Sverige före ikraftträdandet, ska domen eller fastställelsen gälla här även efter ikraftträdandet. En dom eller en fastställelse som strider mot en dom eller en fastställelse som gällde i Sverige före ikraftträdandet ska inte vara giltig här.

Enligt *första punkten* träder lagändringarna i kraft den 1 augusti 2022.

Av allmänna principer följer att lagändringarna blir tillämpliga omedelbart vid ikraftträdandet. Det innebär bl.a. att den lydelsen av reglerna i 4 § om handläggningen vid konkurrerande förfaranden ska tillämpas även i mål som pågår när lagändringen träder i kraft. Det innebär också att en nordisk dom som har meddelats före ikraftträdandet eller en nordisk fastställelse genom bekräftelse som har skett innan lagen trädde i kraft ska erkännas i Sverige, om förutsättningarna för det är uppfyllda (se 1–3 §§). Detta tydliggörs särskilt i första meningen i *andra punkten*.

För att förhindra att befintliga rättsförhållanden rubbas finns i samma punkt även två särskilda övergångsbestämmelser.

Enligt andra meningen i punkten ska en dom eller en fastställelse genom bekräftelse som gällde i Sverige före ikraftträdandet fortsätta att gälla även efter att lagändringarna trätt i kraft. Detta innebär exempelvis att en dom som erkändes i Sverige före ikraftträdandet också fortsättningsvis ska erkännas här, trots att den strider mot en i ett annat nordiskt land tidigare meddelad dom som avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor och som kan göras gällande i Sverige enligt den nya lydelsen av bestämmelserna.

Enligt tredje meningen i punkten är en dom och en fastställelse genom bekräftelse inte giltig i Sverige om den strider mot en dom eller en fastställelse genom bekräftelse som redan gällde här före ikraftträdandet. Detta innebär exempelvis att en dom som har meddelats före ikraftträdandet och som avser föräldraskap för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor inte är giltig här om den strider mot en dom om faderskap som redan erkänts här. Det är fallet även om domen om föräldraskap meddelats först.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

8.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område

2 § Med dom *jämställs* i denna lag

1. utslag varigenom överexekutor i Finland efter lagsökning har *beslutat att någon ska vara betalningsskyldig*,

2. finsk betalningsorder,

3. av norsk åklagarmyndighet utfärdat föreläggande av ersättningsskyldighet, vilket har godkänts av den som avses med föreläggandet,

4. beslut om ersättning för rättegångskostnad i tvistemål, om dom i målet skulle omfattas av denna lag eller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska *föräldraskapsavgöranden*, och i brottmål, om ersättningen *ska betalas* till enskild part,

5. beslut om ersättning till vittne eller sakkunnig i tvistemål eller brottmål,

6. beslut om återbetalning till staten av förskott på sådan ersättning för inställelsekostnad, som har utbetalats till vittne, målsägande eller part.

Ett finskt lagsökningsutslag mot vilket besvär *inte* har anförts anses ha *fått* laga kraft, även om tiden för stämning om återvinning *inte* har gått ut.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som ska jämsställas med dom i lagen. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

Första stycket fjärde punkten ändras med anledning av att lagen om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden byter namn till lagen om erkännande av nordiska föräldraskapsavgöranden.

Övriga ändringar i paragrafen är endast språkliga.

7 § Denna lag tillämpas inte om något annat följer av

– de unionsrättsakter och internationella instrument som anges i 1 § lagen (2014:912) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och internationell verkställighet av vissa avgöranden eller i 1 kap. 2 § lagen (2019:234) om makars och sambors förmögenhetsförhållanden i internationella situationer, eller

– särskilda bestämmelser om erkännande och verkställighet av avgöranden och förlikningar på särskilda rättsområden.

Lagen tillämpas inte heller i fråga om

1. dom eller förlikning i mål om boskillnad, legal separation, äktenskapsskillnad, återgång av äktenskap, antagande av adoptivbarn eller adoptivförhållandes hävande, omyndighetsförklaring eller dess hävande eller i mål angående bodelning eller skadestånd med anledning av legal separation, äktenskapsskillnad eller återgång av äktenskap, om det inte är fråga om verkställighet av en dom som ska gälla i Sverige enligt 22 § förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap eller enligt 3 kap. 14 § lagen (2019:234) om makars och sambors förmögenhetsförhållanden i internationella situationer,

2. dom eller förlikning som rör vårdnad om eller rätt till umgänge med barn eller överlämnande av barn i annat fall, om det inte är fråga om verkställighet enligt 6 §,

3. dom eller förlikning som rör familjerättslig underhållsskyldighet,

4. dom eller förlikning som rör faderskapet till *ett barn eller föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor*,

5. dom eller förlikning som rör rätt på grund av arv eller testamente, efterlevande makes rätt, boutredning eller skifte med anledning av dödsfall eller ansvar för den dödes skulder, om inte den avlidne var medborgare i Danmark, Finland, Island, Norge eller Sverige och hade sin hemvist i någon av dessa stater,

6. dom eller förlikning som rör

a) en gäldenärs försättande i konkurs,

b) inledande av en förhandling om offentligt ackord utan konkurs,

c) andra frågor som beror av en konkursdomares eller konkursdomstols prövning, eller

d) en rättshandlings eller någon annan åtgärds ogiltighet eller återgång på grund av konkurs eller förhandling om offentligt ackord utan konkurs i något av de nordiska länderna, om det framgår av konkursbeslutet eller beslutet om offentlig ackordsförhandling att gäldenären inte hade sin hemvist i något av de nordiska länderna, eller

7. dom eller förlikning i mål som ska tas upp omedelbart av särskild domstol för handläggning av tvister som rör kollektivavtal.

Paragrafen anger vissa undantag från lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

Andra stycket fjärde punkten ändras med anledning av att det införs regler om erkännande av avgöranden om föräldraskapet till ett barn för en kvinna som är eller har varit gift eller sambo med barnets mor i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden.

Lag om föräldraskap i internationella situationer och lag om erkännande av nordiska avgöranden om faderskap och vissa andra föräldraskap

Det föreslås att lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor i stora delar arbetas om för att även omfatta föräldraskap för den kvinna i en samkönad relation som inte fött barnet och moderskap i vissa fall, bl.a. för den kvinna som inte fött barnet och inte heller var gift eller sambo med den som fött barnet. Som en konsekvens av att lagen därmed inte längre begränsas till faderskapsfrågor utan gäller olika föräldraskap, föreslås den byta namn till lagen om föräldraskap i internationella situationer.

På motsvarande sätt föreslås det att lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden arbetas om för att även omfatta föräldraskap för den kvinna i en samkönad relation som inte fött barnet. Som en konsekvens av att lagen därmed inte längre begränsas till faderskapsfrågor, föreslås den byta namn. Till skillnad från vad som föreslås i lagen om föräldraskap i internationella situationer, föreslås det inga regler om moderskap i den nordiska lagen. Den föreslås heta lagen om erkännande av nordiska avgöranden om faderskap och vissa andra föräldraskap.

Nya regler om föräldraskap efter assisterad befruktning utomlands

För att utländska föräldraskap ska erkännas eller gälla i Sverige krävs det som utgångspunkt stöd i lag. Det saknas lagregler om vad som gäller när en fråga om föräldraskap för den kvinna i ett samkönat par som inte har fött barnet har internationell anknytning. Avsaknaden av lagregler innebär att föräldrarna och barnet inte sällan måste genomgå en onödig och utdragen process för att uppnå samma familjerättsliga status som etablerats utomlands. Dessutom innebär nuvarande regler, vilka bara omfattar faderskap i internationella situationer, att det görs en omotiverad skillnad mellan samkönade och olikkönade par. Vidare kan gällande rätt i praktiken innebära en begränsning i möjligheten att flytta mellan länder, vilket kan komma i konflikt med den fria rörligheten inom EU.

Globaliseringen har medfört att familjer i allt större utsträckning rör sig över gränserna. Det svenska regelverket måste kunna fungera inte bara för olika familjer som bildas i Sverige, utan även för familjer som har flyttat hit från andra länder.

Ett föräldraskap som har fastställts eller på annat sätt uppstått i utlandet för den kvinna i en samkönad relation som inte har fött barnet föreslås, liksom för faderskap, kunna göras gällande när hon flyttar till Sverige. Motsvarande föreslås gälla också när det handlar om svenska medborgare som har sin hemvist utomlands, även om de inte har för avsikt att flytta till Sverige.

De föreslagna lagändringarna tar sikte på sådana utländska föräldraskap som under liknande nationella förhållanden skulle godtas i Sverige. Det

rör framför allt fall då ett samkönat kvinnligt par har blivit föräldrar till ett barn utomlands, efter att modern med samtycke av den kvinna som var moderns maka eller sambo har genomgått en assisterad befruktning och fött barnet. Ändringar föreslås både i lagen om internationella faderskapsfrågor och i lagen om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden.

Reglerna om föräldraskap i internationella situationer föreslås i allt väsentligt vara utformade på motsvarande sätt som reglerna om faderskap i internationella situationer.

Nya regler om föräldraskap efter en flytt till Sverige för barn som tillkommit efter ett surrogatarrangemang

Det finns inte någon samsyn internationellt i frågan om det bör vara tillåtet att bli förälder genom ett surrogatarrangemang eller inte. I svensk rätt finns det inga regler om surrogatarrangemang och det är inte tillåtet att genomföra surrogatmoderskap i svensk hälso- och sjukvård. Det finns inte heller några regler som gör det möjligt för en tilltänkt mor att rättsligt betraktas som barnets mor i Sverige, bortsett från vad som gäller vid adoption.

Surrogatarrangemang förekommer dock i flera länder. En rimlig utgångspunkt är att föräldrar och barn som flyttar till Sverige inte ska behöva förlora sin familjerättsliga status. Att ett barn förlorar sin familjerättsliga status riskerar att strida mot barnets rättigheter enligt barnkonventionen och den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR). Vidare kan ett sådant förhållningssätt i praktiken begränsa möjligheten att flytta mellan länder, vilket kan komma i konflikt med den fria rörligheten inom EU.

I de fall då ett barn kommit till efter ett surrogatarrangemang utomlands, kan faderskapet redan i dag ofta erkännas eller fastställas i Sverige. Medan faderskapet kan erkännas eller fastställas för den tilltänkta fadern (eller fäderna) anses surrogatmodern fortfarande som barnets mor i Sverige, trots att hennes avsikt typiskt sett inte har varit att bli mor till barnet och att hon rättsligt inte betraktas som barnets mor i födelselandet. I många fall har surrogatmodern inte haft någon relation till barnet.

En tilltänkt moder har inte samma möjlighet som en tilltänkt fader att få ett utländskt föräldraskap erkänt i Sverige. Den tilltänkta modern är i stället hänvisad till att inleda ett adoptionsärende. Att ett barn vid familjens flytt till Sverige initialt förlorar en rättslig förälder innebär en risk för att barnet hamnar i en rättsligt osäker situation. I fråga om svenska medborgare som har sin hemvist utomlands kan det utländska moderskapets bristande giltighet i Sverige ha betydelse för barnets möjlighet att bli svensk medborgare och förvärva namn enligt svenska regler. Vidare innebär nuvarande lagstiftning att tilltänkta fäder och tilltänkta mödrar behandlas olika, vilket inte framstår som motiverat.

Följden av att utländska moderskap i dessa situationer inte gäller eller erkänns i Sverige blir alltså att det måste inledas ett adoptionsförfarande när familjen flyttar hit, trots att det t.ex. finns en utländsk dom som utvisar föräldraskapet och att familjereaktionen är etablerad. Detta kan krävas även om barnet har vuxit upp tillsammans med de tilltänkta föräldrarna och man

har levt som en familj i många år. Om en adoptionsansökan kan tas upp, är det inte säkert att den kan bifallas. En adoptionsprocess är i regel också mer utdragen än om det utländska moderskapet skulle gälla eller erkännas i Sverige.

Lagstiftningen behöver utformas så att den allt ökande rörligheten över gränserna kan mötas utan att det leder till nackdelar för barnet. Det bör finnas en tydlig och förutsebar ordning för att säkerställa att barnet har rättsliga företrädare. Barn som flyttar till Sverige ska inte riskera att rättsligt sett förlora en förälder och föräldrar ska inte riskera att förlora den rättsliga relationen till sina barn. Det föreslås ändringar i detta avseende utifrån ett barnrättsperspektiv, framför allt barnets intresse av rättssäkerhet och trygghet.

I de fall då kvinnan har haft huvudsaklig anknytning till ett annat land föreslås det dels att det ska vara möjligt att erkänna en utländsk fastställelse av moderskap efter ett surrogatarrangemang, dels att ett utländskt moderskap som följer direkt av lag efter ett surrogatarrangemang ska kunna gälla här.

De föreslagna reglerna om moderskap är i huvudsak avsedda att ge lagstöd åt att utländska moderskap för den kvinna som inte fött barnet och inte heller var gift eller sambo med den som fött barnet ska kunna erkännas eller gälla i Sverige i vissa särskilda situationer. Det handlar i regel om situationer där en familjerelation har etablerats i utlandet och där en adoption i och för sig i många fall skulle vara möjlig i Sverige. För att den reglering som föreslås inte ska uppmuntra till kringgående av föräldrabalkens regler om föräldraskap, föreslås den vara begränsad till kvinnor som har haft sin huvudsakliga anknytning till ett annat land än Sverige i samband med barnets födelse. Reglerna föreslås alltså inte gälla dem som hade hemvist eller var bosatta i Sverige i samband med att barnet föddes.

Den kvinna som har fött ett barn betraktas som barnets mor utan stöd i lag oavsett var barnet har fötts. De nya reglerna om moderskap föreslås enbart gälla moderskap för den kvinna som inte har fött barnet och inte heller var gift eller sambo med den som fött barnet. I praktiken handlar det om sådana moderskap som uppkommit eller fastställts för den tilltänkta modern efter ett surrogatarrangemang utomlands. Om ett utländskt moderskap erkänns eller är giltigt i Sverige med stöd av de föreslagna reglerna, ska detta moderskap ersätta moderskapet för den födande kvinnan.

Utredningen föreslår även att motsvarande regler ska gälla faderskap efter surrogatarrangemang, för den man som inte har genetisk koppling till barnet och som inte var gift eller sambo med den som fött barnet. På så vis kommer regleringen bli konsekvent och förutsebar.

Nya regler om föräldraskap för barn som tillkommit efter ett surrogatarrangemang, när de tilltänkta föräldrarna har sin huvudsakliga anknytning till Sverige

Lagstiftningen behöver anpassas för att uppfylla konventionsåtaganden

Det förekommer att ofrivilligt barnlösa åker utomlands för att få barn genom surrogatarrangemang. För par i Sverige som ingår surrogatarrangemang utomlands finns det i de flesta fall med befintliga regler en rättslig koppling mellan barnet och en av de tilltänkta föräldrarna. Den man som har bidragit med spermier och således har en genetisk koppling till barnet betraktas i regel som barnets far i Sverige. Har faderskapet inte fastställts utomlands på ett sätt som erkänns i Sverige så kan faderskapet ändå ofta fastställas i Sverige i dessa situationer. För den andra tilltänkta föräldern och för ensamstående kvinnor finns det möjlighet att ansöka om adoption av barnet för att bli barnets rättsliga förälder i Sverige, och i många fall bifalls en sådan ansökan.

I en del fall saknas det dock en möjlighet för barnen att få rättsliga företrädare i Sverige och i andra fall kan barnet bara få en rättslig anknytning etablerad till en av två tilltänkta föräldrar (vanligtvis endast fadern). I praktiken är det främst i de fall där de tilltänkta föräldrarna har separerat eller där båda de tilltänkta föräldrarna behöver adoptera som problem kan uppstå. I dessa fall är det inte säkert att en adoptionsansökan kan bifallas, bland annat eftersom en gemensam adoption förutsätter att de tilltänkta föräldrarna fortfarande är gifta eller sambor, att den andra föräldern samtycker till adoptionen och att något vederlag inte utgått för adoptionen.

Barnets rättigheter enligt EKMR har bedömts kräva att en rättslig relation kan etableras till båda de tilltänkta föräldrarna, i vart fall när det har uppkommit en faktisk familjerelation mellan barnet och den tilltänkta föräldern. Att det saknas förutsebara och tydliga regler om vad som gäller för det rättsliga föräldraskapet för barn i dessa situationer försätter framför allt barnet i en rättsligt osäker situation.

Svensk lagstiftning behöver anpassas för att uppfylla Sveriges konventionsåtaganden. Regelverket bör anpassas efter den utveckling som skett av familjelivet och den internationella rättsutvecklingen så att det tillgodoser barnets rätt till privat- och familjeliv och stämmer överens med principen om barnets bästa. För att säkerställa barnets rättigheter och bästa behöver det införas regler som gör det möjligt att tillerkänna en faktisk familjerelation mellan barnet och dess tilltänkta föräldrar familjerättslig status i Sverige. Samtidigt ska de förslag som utredningen lämnar inte uppmuntra till kringgåenden av svensk lagstiftning eller till surrogatarrangemang i utlandet.

Undantag i adoptionsreglerna när det finns synnerliga skäl att bifalla adoptionsansökan för att bekräfta en faktisk familjerelation

Utredningen har bedömt att det rättsliga erkännandet i Sverige av en faktisk familjerelation mellan barn och tilltänkta föräldrar bör ske inom ramen för den befintliga adoptionslagstiftningen.

Det föreslås att vissa av bestämmelserna om adoption (som beskrivs nedan) inte ska gälla, när det finns synnerliga skäl att bifalla adoptionsansökan för att bekräfta en faktisk familjerelation mellan barnet och en tilltänkt förälder.

- Andra än makar och sambor ska kunna adoptera gemensamt. Adoption ska vara möjlig även i de fall då båda de tilltänkta föräldrarna behöver adoptera (för att mannen inte har en genetisk koppling till barnet) och de varken är gifta eller sambor utan t.ex. har separerat. I dessa fall ska det alltså kunna göras undantag från regeln att endast makar och sambor ska kunna adoptera gemensamt.
- Det ska inte krävas att makar eller sambor adopterar gemensamt. En tilltänkt förälder som t.ex. gift sig med en annan än den andra tilltänkta föräldern ska alltså ensam kunna adoptera barnet.
- Det ska inte krävas samtycke till adoption från den andra tilltänkta föräldern även om den föräldern är vårdnadshavare. Däremot ska det inte (på grund av de bestämmelser som föreslås här) kunna göras undantag från kravet på samtycke från den födande kvinnan, om hon är vårdnadshavare.
- Det ska kunna göras undantag från vederlagsförbudet.
- Att en tilltänkt förälder adopterar ett barn ska inte utsläcka ett befintligt föräldraskap för den andra tilltänkta föräldern. Ett barn som har adopterats för att bekräfta en faktisk familjerelation ska fortfarande anses som barn även till en annan förälder till vilken barnet har eller har haft en familjerelation (trots att adoptivföräldern och den andra föräldern inte är gifta eller sambor).
- När ett barn har adopterats för att rättsligt bekräfta en faktisk familjerelation mellan barnet och adoptivföräldern, ska barnet stå under vårdnad av både adoptivföräldern och den förälder till vilken barnet har en motsvarande familjerelation och som är vårdnadshavare.

Möjligheten till särskilt förordnad vårdnadshavare utökas

Utredningen föreslår också en ny regel om att rätten, efter anmälan av socialnämnden, ska anförtro vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare när ett barn saknar vårdnadshavare. Regeln kan tillämpas om en ansökan om adoption drar ut på tiden eller om förutsättningarna för en adoption inte är uppfyllda.

Betänkandets lagförslag

1. Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken¹

dels att 4 kap. 21 och 22 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 4 kap. 10 a § och 6 kap. 9 a §, och en ny rubrik närmast före 4 kap. 10 a § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Adoption för att bekräfta en faktisk familjerelation i vissa fall

4 kap.

10 a §

En ansökan om adoption får bifallas även om en adoption annars inte skulle vara möjlig med hänsyn till bestämmelserna i 6, 8 och 10 §§, om den som vill adoptera har haft för avsikt att vårda och fostra barnet som sitt eget sedan barnets födelse, adoptionen kommer att bekräfta en faktisk familjerelation mellan barnet och den som vill adoptera och det finns synnerliga skäl att bifalla adoptionen. Det som sägs i 8 § gäller dock fortfarande i förhållande till den som fött barnet och som är barnets vårdnadshavare.

21 §²

Den som har adopterats ska anses som adoptivförälderns barn och inte som barn till sina tidigare föräldrar. Om en make eller sambo har adopterat den andra makens eller sambons barn, ska den som har adopterats dock anses som makarnas eller sambornas gemensamma barn. Lag eller annan författning som tillägger släktskapet mellan barn och förälder rättslig betydelse ska tillämpas på den som har adopterats och hans eller hennes adoptivförälder.

Första stycket gäller inte i den utsträckning något annat är särskilt föreskrivet eller följer av rättsförhållandets natur.

När ett barn har adopterats för att bekräfta en faktisk familjerela-

¹ Balken omtryckt 1995:974.

² Senaste lydelse 2018:1288.

tion mellan barnet och adoptivföräldern enligt 10 a §, gäller inte första stycket första meningen i förhållande till den förälder till vilken barnet har en motsvarande relation. I sådana fall ska den som har adopterats anses som adoptivförälderns och den andra förälderns gemensamma barn.

22 §³

Om makar eller sambor gemensamt adopterar ett barn, står barnet under vårdnad av båda makarna eller samborna från den tidpunkt då adoptionsbeslutet får laga kraft. Detsamma gäller om en make eller sambo adopterar den andra makens eller sambons barn. Om en person i annat fall ensam adopterar ett barn, står barnet under vårdnad av adoptivföräldern från den tidpunkt då adoptionsbeslutet får laga kraft.

I den situation som avses i 21 § tredje stycket står barnet under vårdnad av adoptivföräldern och den andra föräldern gemensamt om den andra föräldern redan är vårdnadshavare. Detta gäller från den tidpunkt då adoptionsbeslutet får laga kraft. I annat fall står barnet under vårdnad av adoptivföräldern ensam från samma tidpunkt.

6 kap.

9 a §

Om barnet i annat fall än som sägs i 9 § saknar vårdnadshavare, ska rätten på anmälan av socialnämnden anförtro vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

³ Senaste lydelse 2018:1288.

2. Förslag till lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor

dels att lagens rubrik ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 2 § ska lyda ”Faderskap, moderskap och andra föräldraskap omedelbart på grund av lag”,

dels att 1, 4, 5, 6, 7–10 a och 12 §§ och rubrikerna närmast före 4 och 7 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya paragrafer, 2 a, 2 b, 2 c, 7 a och 7 b §§, av följande lydelse.

Lag om föräldraskap i internationella situationer

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag gäller frågor om *faderskap* till barn i internationella förhållanden.

I lagen finns också bestämmelser om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken i internationella förhållanden.

I förhållande till Danmark, Finland, Island och Norge gäller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska *faderskapsavgöranden* i stället för 7–10 b §§.

Denna lag gäller frågor om *rättsliga föräldraskap* till barn i internationella situationer.

I förhållande till Danmark, Finland, Island och Norge gäller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska *avgöranden om faderskap och vissa andra föräldraskap* i stället för 7–10 b §§. *Bestämmelserna i 7, 7 b, 9 och 10 §§ tillämpas även i förhållande till dessa länder i fråga om moderskap för den kvinna som inte fött barnet och inte heller var gift eller sambo med den som fött barnet.*

2 a §

En kvinna som är eller har varit gift med ett barns mor och som inte själv har fött barnet anses som barnets förälder om det följer av lagen i den stat där barnet vid födelsen fick hemvist. För det fall ingen anses som sådan förälder en-

ligt den lagen, ska kvinnan anses som barnets förälder om det följer av lagen i en stat där barnet vid födelsen blev medborgare.

Om barnet vid födelsen fick hemvist i Sverige, ska frågan om sådant föräldraskap dock alltid bedömas enligt svensk lag.

2 b §

Om det följer av lagen i den stat där barnet föddes att en man anses som barnets far, efter en insemination eller befruktning utanför kroppen av en kvinna som inte var mannens make eller sambo, ska mannen anses som barnets far även i Sverige, om han hade hemvist och var bosatt utan avbrott i den andra staten under minst ett år i samband med barnets födelse.

2 c §

Om det följer av lagen i den stat där barnet föddes att en kvinna anses som barnets mor, trots att hon inte fött barnet och inte heller har varit gift eller sambo med den kvinna som fött barnet, ska hon anses som barnets mor även i Sverige, om hon hade hemvist och var bosatt utan avbrott i den andra staten under minst ett år i samband med barnets födelse.

Fastställelse och hävande av faderskap

Fastställelse och hävande av faderskap och föräldraskap för en kvinna som var moderns make eller sambo

4 §²

Mål om faderskap får tas upp av svensk domstol om

1. barnet har sin hemvist i Sverige,
2. talan förs mot en man som har sin hemvist i Sverige eller mot flera

Mål om faderskap eller föräldraskap för en kvinna som var moderns make eller sambo får tas upp av svensk domstol om

2. talan förs mot en man eller kvinna som har sin hemvist i Sve-

² Senaste lydelse 2018:1280.

män som alla har sin hemvist här, eller

3. det i andra fall med hänsyn till barnets, moderns *eller* mannens anknytning till Sverige finns särskilda skäl att målet prövas här i landet.

Om det sedan talan har väckts inträffar en ändring av de omständigheter som grundar svensk domstols behörighet enligt första stycket, upphör inte domstolens behörighet.

I 5 a § finns ytterligare en bestämmelse om svensk domstols behörighet.

5 §³

En talan vid svensk domstol om fastställande av faderskap eller *om hävande av ett faderskap som gäller enligt 2 §* ska prövas enligt lagen i den stat där barnet har sin hemvist när målet avgörs i första instans.

En talan vid svensk domstol om fastställande av faderskap *eller föräldraskap för en kvinna som var moderns make eller sambo* ska prövas enligt lagen i den stat där barnet har sin hemvist när målet avgörs i första instans. *Detsamma gäller talan om hävande av ett faderskap enligt 2 § eller föräldraskap enligt 2 a §.*

En talan om fastställande av faderskap för ett barn som har sin hemvist utomlands ska dock alltid prövas enligt svensk lag om

1. fastställelsen avser en man som har sin hemvist i Sverige,
2. det påstås att barnet har tillkommit med mannens spermier, och
3. barnet i hemvistlandet inte har några andra rättsliga föräldrar än mannen och hans make, registrerade partner eller sambo.

Frågan om huruvida ett faderskap som gäller enligt 2 § ska anses hävt genom en fastställelse av att en annan man är barnets far bedöms enligt samma lag som har tillämpats vid fastställelsen.

Frågan om huruvida ett faderskap *eller föräldraskap* som gäller enligt 2 och 2 a §§ ska anses hävt genom en fastställelse av att en annan man är barnets far *eller en annan kvinna barnets förälder* bedöms enligt samma lag som har tillämpats vid fastställelsen.

6 §⁴

Har ett faderskap fastställts genom bekräftelse, *skall* en talan vid svensk domstol om ogiltigförklaring av bekräftelsen prövas enligt den eller de lagar som bestämmer fastställelsens giltighet här i landet. En ogiltigförklaring får dock alltid meddelas med stöd av

Har ett faderskap *eller föräldraskap för en kvinna som var moderns make eller sambo* fastställts genom bekräftelse, *ska* en talan vid svensk domstol om ogiltigförklaring av bekräftelsen prövas enligt den eller de lagar som bestämmer fastställelsens giltighet här i landet.

³ Senaste lydelse 2018:1280.

⁴ Senaste lydelse 1990:1528.

svensk lag, om talan grundas på att den som har lämnat bekräftelsen inte är far barnet.

En ogiltigförklaring får dock alltid meddelas med stöd av svensk lag, om talan grundas på att den som har lämnat bekräftelsen inte är far till barnet.

Bilaga 2

Giltigheten av utländska faderskapsavgöranden m. m.

Giltigheten av utländska avgöranden

7 §

Ett avgörande av en utländsk domstol som innebär att ett faderskap har fastställts eller hävts och som har *vunnit* laga kraft gäller i Sverige, om det med hänsyn till en parts hemvist eller medborgarskap eller annan anknytning fanns skälig anledning att talan prövades i den främmande staten.

Ett avgörande av en utländsk domstol som innebär att ett

1. faderskap,
2. *moderskap, eller*
3. *föräldraskap för en kvinna som var moderns make eller sambo*

har fastställts eller hävts och som har *fått* laga kraft gäller i Sverige, om det med hänsyn till en parts hemvist eller medborgarskap eller annan anknytning fanns skälig anledning att talan prövades i den främmande staten.

Det utländska avgörandet gäller dock inte i Sverige,

1. om svaranden, i fall där han eller hon inte har gått i svaromål, inte har fått kännedom om den väckta talan i tillräcklig tid för att kunna svara i saken eller om svaranden annars inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan i den utländska rättegången,

2. om avgörandet strider mot en svensk dom,

3. om avgörandet strider mot ett här i landet giltigt utländskt avgörande i en rättegång som började tidigare än den andra utländska rättegången,

4. om avgörandet strider mot en här i landet giltig fastställelse av *faderskap* i annan form än genom domstolsavgörande och den fastställelsen har skett innan den utländska rättegången började,

4. om avgörandet strider mot en här i landet giltig fastställelse av *det rättsliga föräldraskapet* i annan form än genom domstolsavgörande och den fastställelsen har skett innan den utländska rättegången började,

5. om en rättegång om *faderskapet* pågår i Sverige, eller

5. om en rättegång om *det rättsliga föräldraskapet* pågår i Sverige, eller

6. om det utomlands pågår en rättegång om *faderskapet* som har börjat tidigare än den andra utländska rättegången och som kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande.

6. om det utomlands pågår en rättegång om *det rättsliga föräldraskapet* som har börjat tidigare än den andra utländska rättegången och som kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande.

7 a §

Ett avgörande som uppfyller förutsättningarna enligt 7 § och

som innebär att en utländsk domstol har fastställt ett faderskap för en annan man, än den vars spermier använts vid en insemination eller befruktning utanför kroppen av en kvinna som inte var mannens make eller sambo, gäller i Sverige endast om avgörandet har meddelats i, eller erkänts av, en stat där mannen hade hemvist och var bosatt utan avbrott under minst ett år i samband med barnets födelse.

7 b §

Ett avgörande som uppfyller förutsättningarna enligt 7 § och som innebär att en utländsk domstol har fastställt ett moderskap för en kvinna som inte fött barnet och inte heller var gift eller sambo med den kvinna som fött barnet, gäller i Sverige endast om avgörandet har meddelats i, eller erkänts av, en stat där kvinnan hade hemvist och var bosatt utan avbrott under minst ett år i samband med barnets födelse.

8 §⁵

En utländsk fastställelse av *faderskap genom bekräftelse* gäller i Sverige, om den är giltig enligt lagen i den stat där barnet eller den som har lämnat *bekräftelse* hade hemvist eller i en stat där någon av dem var medborgare.

Bekräftelsen *skall* även om det inte följer av första stycket anses giltig till formen, om den uppfyller formföreskrifterna i lagen i den stat där bekräftelsen lämnades.

Den utländska fastställelsen gäller dock inte i Sverige

1. om den strider mot ett här i landet giltigt avgörande i en rättegång som började innan fastställelsen skedde,
2. om den strider mot en tidigare, här i landet giltig fastställelse av

En utländsk fastställelse, genom *bekräftelse, av faderskap eller föräldraskap för en kvinna som var moderns make eller sambo* gäller i Sverige, om den är giltig enligt lagen i den stat där barnet eller den som har lämnat *bekräftelsen* hade hemvist eller i en stat där någon av dem var medborgare.

Bekräftelsen *ska* även om det inte följer av första stycket anses giltig till formen, om den uppfyller formföreskrifterna i lagen i den stat där bekräftelsen lämnades.

2. om den strider mot en tidigare, här i landet giltig fastställelse av

faderskap i annan form än genom domstolsavgörande,

3. om det i Sverige pågår en rättegång om faderskapet som har börjat innan fastställelsen skedde,

4. om det utomlands pågår en rättegång om faderskapet som har börjat innan fastställelsen skedde och som kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande, eller

5. om bekräftelsen är uppenbart oriktig.

faderskap *eller föräldraskap* i annan form än genom domstolsavgörande,

3. om det i Sverige pågår en rättegång om faderskapet *eller föräldraskapet* som har börjat innan fastställelsen skedde,

4. om det utomlands pågår en rättegång om faderskapet *eller föräldraskapet* som har börjat innan fastställelsen skedde och som kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande, eller

9 §⁶

Frågan om ett avgörande som avses i 7 § gäller i Sverige kan prövas av tingsrätt efter en ansökan av någon som har varit part i den utländska rättegången och vars rätt frågan rör. Om en sådan fråga uppkommer inför en annan svensk myndighet än en domstol, får även myndigheten vid behov begära en sådan prövning av tingsrätten.

En ansökan enligt första stycket görs till den tingsrätt som regeringen föreskriver.

Innan tingsrätten prövar frågan ska motparten få tillfälle att yttra sig över ansökan, om det kan ske.

Vid handläggning i domstol av ett ärende som avses i första stycket tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

10 §

Väcks vid en svensk domstol talan om *faderskapet* till ett barn men pågår redan en rättegång om *faderskapet* utomlands, *skall* talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på ett avgörande i den utländska rättegången som har *vunnit* laga kraft, om det kan antas att detta avgörande blir giltigt här i landet. Talan får dock prövas, om det finns särskilda skäl.

Pågår den utländska rättegången i Schweiz, *skall* i fall som avses i 7 § lagen (1936:79) om erkännande och verkställighet av dom som meddelats

Väcks vid en svensk domstol talan om *det rättsliga föräldraskapet* till ett barn men pågår redan en rättegång om *detta* utomlands, *ska* talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på ett avgörande i den utländska rättegången som har *fått* laga kraft, om det kan antas att detta avgörande blir giltigt här i landet. Talan får dock prövas, om det finns särskilda skäl.

Pågår den utländska rättegången i Schweiz, *ska* i fall som avses i 7 § lagen (1936:79) om erkännande och verkställighet av dom som meddelats

⁶ Senaste lydelse 2014:925

i Schweiz den bestämmelsen i stället tillämpas.

i Schweiz den bestämmelsen i stället tillämpas.

10 a §⁷

Om det pågår en rättegång om faderskapet till ett barn utomlands, får en svensk socialnämnd inte godkänna en bekräftelse av faderskapet.

Om det pågår en rättegång om faderskapet *eller föräldraskapet för en kvinna som var moderns make eller sambo* till ett barn utomlands, får en svensk socialnämnd inte godkänna en bekräftelse av faderskapet.

12 §⁸

En bestämmelse i en utländsk lag får inte tillämpas och ett avgörande av en utländsk domstol eller en utländsk fastställelse av faderskap *genom bekräftelse* gäller inte i Sverige, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att tillämpa bestämmelsen eller att erkänna avgörandet eller fastställelsen.

En bestämmelse i en utländsk lag får inte tillämpas och ett avgörande av en utländsk domstol eller en utländsk fastställelse, *genom bekräftelse*, av faderskap eller *föräldraskap för en kvinna som var moderns make eller sambo* gäller inte i Sverige, om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att tillämpa bestämmelsen eller att erkänna avgörandet eller fastställelsen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.
 2. Äldre bestämmelser gäller för sådana faderskap som gäller eller har erkänts före ikraftträdandet.

⁷ Senaste lydelse 2018:1280.

⁸ Senaste lydelse 1990:1528.

3. Förslag till lag om ändring i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden

dels att lagens rubrik ska ha följande lydelse,

dels att 1–4 §§ ska ha följande lydelse.

Lag om erkännande av nordiska avgöranden om faderskap och vissa andra föräldraskap

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

En *lagakraftvunnen* dom som har meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge och som avser faderskap *till barn* gäller även i Sverige.

En dom som har *fått laga kraft och som* har meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge och som avser faderskap *eller föräldraskap för en kvinna som var moderns make eller sambo* gäller även i Sverige.

Med dom jämställs i denna lag förlikning som har ingåtts inför domstol i Danmark.

2 §

En fastställelse av faderskap i annan form än genom dom gäller i Sverige, om fastställelsen har skett i Danmark, Finland, Island eller Norge.

En fastställelse av faderskap *eller föräldraskap för en kvinna som var moderns make eller sambo*, i annan form än genom dom gäller i Sverige, om fastställelsen har skett i Danmark, Finland, Island eller Norge.

3 §

En dom eller fastställelse som avses i 1 och 2 §§ gäller dock inte i Sverige,

1. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig dom i en rättegång som påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde,

2. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig fastställelse av faderskap i annan form än genom dom, såvida denna fastställelse skedde innan rättegången påbörjades eller innan den andra fastställelsen skedde,

2. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig fastställelse av faderskap *eller föräldraskap* i annan form än genom dom, såvida denna fastställelse skedde innan rättegången påbörjades eller innan den andra fastställelsen skedde,

3. om det här eller utomlands pågår en rättegång angående faderskapet som kan leda till en dom som gäller i Sverige och denna rättegång påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde,

4. om det skulle vara uppenbart

3. om det här eller utomlands pågår en rättegång angående faderskapet *eller föräldraskapet* som kan leda till en dom som gäller i Sverige och denna rättegång påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde,

oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att erkänna domen eller fastställelsen.

4 §¹

Väcks vid en svensk domstol talan angående faderskapet till ett barn men pågår redan en rättegång angående *faderskapet* i Danmark, Finland, Island eller Norge, *skall* talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på *lagakraftvunnen* dom i den utländska rättegången.

Pågår en rättegång om faderskap i Danmark, Finland, Island eller Norge, får en svensk socialnämnd inte godkänna en bekräftelse av faderskapet.

Väcks vid en svensk domstol talan angående faderskapet *eller föräldraskapet för en kvinna som var moderns make eller sambo* till ett barn men pågår redan en rättegång angående *detta* i Danmark, Finland, Island eller Norge, *ska* talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på dom *som fått laga kraft* i den utländska rättegången.

Pågår en rättegång om faderskap *eller föräldraskap för en kvinna som var moderns make eller sambo* i Danmark, Finland, Island eller Norge, får en svensk socialnämnd inte godkänna en bekräftelse av faderskapet *eller föräldraskapet*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

4. Förslag till lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Med dom jämställes i denna lag

1. utslag varigenom överexekutor i Finland efter lagsökning har ålagt någon betalningsskyldighet,

2. finsk betalningsorder,

3. av norsk åklagarmyndighet utfärdat föreläggande av ersättningskyldighet, vilket har godkänts av den som avses med föreläggandet,

4. beslut om ersättning för rättegångskostnad i tvistemål, om dom i målet skulle omfattas av denna lag eller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska *faderskapsavgöranden*, och i brottmål, om ersättningen *skall* utgå till enskild part,

4. beslut om ersättning för rättegångskostnad i tvistemål, om dom i målet skulle omfattas av denna lag eller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska *avgöranden om faderskap och vissa andra föräldraskap*, och i brottmål, om ersättningen *ska* utgå till enskild part,

5. beslut om ersättning till vittne eller sakkunnig i tvistemål eller brottmål,

6. beslut om återbetalning till staten av förskott på sådan ersättning för inställesekostnad, som har utbetalats till vittne, målsägande eller part.

Finskt lagsökningsutslag mot vilket besvär ej har anförts anses ha vunnit laga kraft, även om tiden för stämning om återvinning ej har gått ut.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

¹ Senaste lydelse 1979:1002.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet Nya regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU 2021:56) lämnats av Adoptionscentrum, Barnombudsmannen, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Eskilstuna kommun, Familjerättsassocionomernas Riksförening, Fredrika Bremer Förbundet, Föreningen Sveriges socialchefer, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Falun, Förvaltningsrätten i Karlstad, Gävle kommun, Göteborgs kommun, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten för Övre Norrland, Hässleholms kommun, Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Jönköpings kommun, Kammarrätten i Jönköping, Linköpings universitet, Lunds kommun, Lunds universitet (Juridiska fakulteten), Malmö kommun, Malmö tingsrätt, Migrationsverket, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Nacka kommun, Nacka tingsrätt, Organisationen för vuxna adopterade och fosterbarn, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter, Riksförbundet för sexuell upplysning, Rädda Barnen, Rättsmedicinalverket, Skatteverket, Socialstyrelsen, Statens medicinsk-etiska råd, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Svenskar i Världen, Sveriges advokatsamfund, Sveriges ambassad i Haag, Sveriges ambassad i Kiev, Sveriges ambassad i London, Sveriges ambassad i Tbilisi, Sveriges ambassad i Washington, Sveriges generalkonsulat i New York, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Kvinnolobby, Tierps kommun, Umeå kommun, Uppsala universitet (Juridiska fakulteten), Varbergs kommun och Östersunds tingsrätt.

Yttrande har också inkommit från Antidiskrimineringsbyrån Uppsala, Antidiskrimineringsbyrån Norra Skåne, Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Syd, Gröna Kvinnor, Kvinnofronten, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Rättighetscentrum Norrbotten och Östersjöfred.

Remissinstanserna Ale kommun, Barnets rätt i samhället, Bodens kommun, Civil Rights Defenders, Danderyds kommun, Falkenbergs kommun, Föreningen Femmis, Föreningen för surrogatmödraskap, Föreningen Vårdnad Boende och Umgänge i Sverige, Gislaveds kommun, Human Rights Watch Sverige, Humanisterna, Karlstads kommun, Kristinehamns kommun, Linköpings kommun, Nordanstigs kommun, Olofströms kommun, Oskarshamns kommun, Pajala kommun, Riksdagens ombudsmän, RFSL Ungdom, Riksförbundet Män för jämställdhet, Rättviks kommun, Skellefteå kommun, Sundsvalls kommun, Svenska FN-förbundet, Sveriges Makalösa Föräldrar, Unicef Sverige, Åmåls kommun, Älvdalens kommun, Örebro kommun och Östersunds kommun har avstått från att yttra sig.